

The Diak logo is located in the top right corner of the page. It consists of the word "Diak" in a bold, pink, sans-serif font. The background of the page features a large, abstract graphic of overlapping pink and white curved shapes.

Anu Arnemann
Jenny Brigatti-Soininen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2022

TOIMINNALLISET MENETELMÄT KÄYTTÖÖN AIKUISSOSIAALITYÖSSÄ

Ammattilaisten ja asiakkaiden kokemuksia

TIIVISTELMÄ

Anu Arnemann, Jenny Brigatti-Soininen
Toiminnalliset menetelmät käyttöön aikuissosiaalityössä
Ammattilaisten ja asiakkaiden kokemuksia
Sivuja 50 ja liitteitä 5
Syksy 2022
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)

Tutkimuspainotteinen opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccan sekä Helsingin, Vantaan ja Espoon kuntien sosiaalitoimien kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa aikuissosiaalityön ammattilaisten ja heidän asiakkaidensa kokemuksia toiminnallisten menetelmien käytöstä ja sitä, miten ne soveltuvat käytettäväksi aikuissosiaalityön kentällä osana kuntouttavaa työorientaatiota. Tutkimusympäristönä toimi Soccan kehittämisspilotti Toiminnalliset työvälineet käyttöön aikuisten sosiaalityössä. Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda tietopohjaa työpajamuodossa tapahtuvalle menetelmäkoulutukselle ja sen laajemmalle hyödyntämiselle Uudenmaan hyvinvointialueella.

Tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimuksessa käytettiin työpajasarjan aikana kerättyä aineistoa, joka koostui nauhoitetuista ja litteroiduista keskusteluista sekä kyselylomakkeista. Aineiston keräsi Soccan yhteystyöntekijä ja tutkimuskäyttöön tuleva materiaali saatiin valmiiksi anonymisoituna ja litteroituna. Tutkimusaineistolle tehtiin sisällönanalyysi.

Tutkimuksessa esiin nousseita keskeisiä käsitteitä olivat menetelmien käytön merkitys aikuissosiaalityössä, asiakkaiden osallisuuden ja toimijuuden vahvistaminen sekä suhdeperustaisen ja osallisuutta vahvistavan sosiaalityön tärkeys. Toiminnallisten menetelmien koettiin toimivan asiakastyön työvälineinä asiakaslähtöisinä, mielenkiintoisina ja helppokäyttöisinä sekä soveltuvan työskentelyprosessin eri vaiheisiin. Menetelmällisen työskentelyn avainasemassa oli työntekijän ammatillinen herkkyys ja asiantuntijuus, jotta suhdeperustaisen työskentelyn kokonaisvaltainen toteutuminen voitaisiin taata.

Toiminnallisten menetelmien käytön sovellettavuuden yksilöllisesti koettiin vahvistavan asiakasosallisuutta, kuulluksi tuleamista ja ohjaavan työskentelyprosessia eteenpäin voimavaralähtöisesti. Tuloksissa nousivat esiin myös menetelmien käytön oikea-aikaisuus ja riittävät ajalliset resurssit. Työpajamuotoiselle menetelmäkoulutukselle, suunnattuna erityisesti aikuisten sosiaalityöhön, nähtiin olevan jatkuva tarve.

Asiasanat: aikuissosiaalityö, osallisuus, toiminnalliset menetelmät, työvälineet

ABSTRACT

Anu Arnemann, Jenny Brigatti-Soininen
Pages 50 and appendices 5
Functional methods for use in social work with adults
Experiences of professionals and clients
Autumn 2022
Diaconia University of Applied Sciences
Bachelor's Degree Programme in Social Services
Bachelor of Social Services

The research-oriented thesis was implemented in cooperation with Socca the Helsinki Metropolitan Area Centre of Expertise in Social Services and the social services of the municipalities of Helsinki, Vantaa and Espoo. The purpose of the thesis was to provide research information on Socca's development pilot project Functional tools for use in adult social work. The study investigated the experiences of the professionals and their clients involved in using functional methods. The thesis aims to find out whether the functional methods and practical tools are suitable for use within the field of social work with adults. The objective of the thesis was to create a knowledge base for methodological training in workshop format and its wider use in the Uusimaa welfare area.

The thesis was carried out as a qualitative study. The data were collected during the workshop series, consisting of recorded and transcribed conversations and online surveys. The data were collected by Socca's joint person. It was completed anonymously and transcribed. The data was analyzed with content analysis.

The key concepts most highlighted in the study were the importance of the use of methods in social work with adults, the strengthening of client involvement and agency and the importance of relationship-based and inclusive social work. Functional methods were perceived to serve as low-threshold tools for working with clients and were seen to act client-oriented, interesting and suitable for different stages of the working process. The key to methodical work was the employee's professional sensitivity and expertise, in order to guarantee the holistic realization of relationship-based work.

In conclusion the wide applicability on an individual basis in the use of functional methods was widely perceived as strengthening client involvement, steering the working process forward in a resource-oriented manner. The results also highlighted the importance of timeliness in the use of methods and adequate temporal resources. There was seen an ongoing need for method training in workshop format, specifically aimed at social work with adults.

Keywords: Social work with adults, involvement, functional methods, practical tools

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET	7
2.1 Aikuissosiaalityö.....	7
2.2 Kuntouttava sosiaalityö	7
2.3 Sosiaalinen kuntoutus	8
2.4 Systeminen ja suhdeperustainen työskentely	9
2.5 Toiminnalliset menetelmät	11
2.5.1 Elämänjana	12
2.5.2 Pelitarina	12
2.5.3 Ekokartta ja sosiaalinen verkostokartta.....	13
2.6 Asiakasosallisuus.....	14
2.7 Aiempi tutkimustieto	15
3 TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	16
4 TAUSTA, TUTKIMUSYMPÄRISTÖ JA TYÖELÄMÄKUMPPANIT	18
4.1 Työelämäkumppanit.....	18
4.2 Tutkittava kohderyhmä.....	19
4.3 Tutkimusympäristö	20
4.3.1 Ensimmäinen työpaja.....	21
4.3.2 Toinen työpaja	22
4.3.3 Kolmas työpaja	22
5 TUTKIMUS-, AINEISTON KERUU- JA ANALYYSIMENETELMÄT	23
5.1 Aineiston keruu ja käsittely.....	23
5.2 Aineiston laatu ja laajuus	24
5.3 Aineiston analyysin menetelmät.....	24
6 TULOKSET	27
6.1 Työpajakeskusteluista esiin nousseet tulokset.....	27
6.1.1 Työpajoissa käytetyt työvälineet asiakasosallisuuden vahvistajina	28
6.1.2 Työvälineiden käyttö elämäntilanteen jäsentäjänä	29
6.2 FORMS-kyselylomakkeiden vastaukset työntekijöiltä	30

6.3 FORMS-kyselylomakkeiden vastaukset asiakkailta	33
6.4 Kehittämisehdotukset.....	36
6.5 Palaute työpajojen sisällöstä ja toteutuksesta	37
7 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	38
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	40
9 POHDINTA	44
LÄHTEET	47
LIITE 1. Suostumus- ja infokirje	52
LIITE 2. Työntekijöiden FORMS-kyselyn saatekirje ja kyselylomake.....	55
LIITE 3. Asiakkaiden FORMS-kyselyn saatekirje ja kyselylomake.....	59
LIITE 4. Työpajamainos	64
LIITE 5. Palautelomake.....	65

1 JOHDANTO

Osallistavan ja kuntouttavan sosiaalityön menetelmällinen uudistaminen on vahvassa muutoksessa ja muuttuneeseen toimintaympäristöön vastaamiseksi sosiaalityön on kehitettävä osaamista ja metodisuutta. Kehittämistarve on erityisesti sosiaalityön yleisemmälle mallintamiselle ja menetelmille, sekä yhtenäisille toimintatavoille, jotta tätä erityisosaamista voidaan hyödyntää monialaisissa palveluissa ja yhteistyökumppaneiden kanssa. (Karjalainen ym., 2019, s. 21.) Toiminnallisten menetelmien käyttöä asiakastyössä on tutkittu enemmän ryhmätyöskentelyssä ja erityisryhmien, kuten mielenterveys- ja päihdekuntoutujien, osalta. Halusimme selvittää, kuinka menetelmät soveltuvat käytännön aikuissosiaalityöhön sosiaalisen kuntoutuksen yhtenä työvälineenä, kohdentuen erityisesti yksilötyöhön.

Opinnäytetyömme työelämän yhteistyökumppani on Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca. Tutkimusaineisto kertyi Soccan pilottiohjelman Toiminnalliset työvälineet käyttöön aikuisten sosiaalityössä -työpajasarjan aikana, joka sisälsi kolme työpajakertaa helmi-kesäkuussa 2022. Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää, kuinka toiminnalliset menetelmät sopivat työvälineiksi aikuissosiaalityössä. Tavoitteenamme on luoda pohjaa työpajasarjan konseptoinnille menetelmäkoulutukseksi, jotta yhteistyötaho voisi hyödyntää sitä laajemmin Uudenmaan hyvinvointialueella. Työpajoihin osallistui eri ammattinimikkeillä toimivia sosiaalialan ammattilaisia ja kokemusasiantuntijoita pääkaupunkiseudulta. Työpajakertojen välillä työntekijät kokeilivat työvälineitä asiakkaidensa kanssa. Tästä kertyi FORMS-kyselyaineisto myös asiakkaiden osalta.

Aineistonkeruu tapahtui tallentamalla työpajakeskustelut sekä kyselylomakkein. Tutkimus oli kvalitatiivinen ja aineisto analysoitiin sisällönanalyysia käyttäen. Keskityimme työssämme työntekijöiden ja asiakkaiden näkemyksiin ja kokemuksiin perustuvaan tutkimusaineistoon. Opinnäytetyö toteutettiin työelämän yhteistyökumppanin toiveista lähtien ja tutkimukseen osallistuneiden kuntien johto puolsi tutkimusta.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Aikuissosiaalityö

Aikuissosiaalityö on aikuisten parissa tehtävää sosiaalityötä, joka käsitteenä vakiintui 2000-luvulla. Sitä ohjaa sosiaalihuoltolaki (L 1301/2014) ja sitä täydentävät sekä asiakaskohtaiset että erityisryhmiä ja eri etuuksia koskevat lait. (Juhila, 2008, s. 25–26.) Aikuissosiaalityö käsittää muutokseen tähtäävän tavoitteellisen muutossosiaalityön ja elämää ylläpitävän huollollisen sosiaalityön (Taina & Kotiranta, 2014, s. 187). Sosiaalityön kehittäminen muista kuin toimeentulotuen lähtökohdista käsin on mahdollistunut vuodesta 2017, jolloin toimeentulotuki siirtyi kunnilta Kansaneläkelaitokselle (Matthies ym., 2021, s. 10).

Aikuissosiaalityö keskittyy enimmäkseen eri kuntien sosiaalitoimistoissa tapahtuvaan työskentelyyn ja pääasiallisesti aikuisväestöön liittyviin kysymyksiin. Määrittelyn rajaus on hieman epäselvä; esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityön ei katsota kuuluvan aikuissosiaalityöhön, mutta perheen aikuisten kanssa tehtävä työ liittyy niin lastensuojeluun kuin aikuissosiaalityöhön. Aikuissosiaalityöstä käytetään myös käsitettä työikäisten palvelut. Termi on käytössä esimerkiksi Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen sosiaalihuollon luokituksessa. (Karjalainen ym. 2019, s. 18.)

2.2 Kuntouttava sosiaalityö

Kuntouttavan sosiaalityön käsitteellä tarkoitetaan kunnallisessa perussosiaalityössä käytettävää kuntouttavaa työtä ja se on tarpeellinen pitkäkestoisen kuntoutumisprosessin turvaamiseksi. Kuntouttava sosiaalityö antaa mahdollisuuden tarkastella kokonaisvaltaisemmin kuntoutukseen liittyviä kysymyksiä ja tämän myötä kuntoutujan kuntoutustarpeet pystytään huomioimaan kattavasti.

Tarve perussosiaalityön kuntouttavalle työtteelle on syntynyt kuntoutuksellisen ajattelun muutoksen myötä ja aktiivinen sosiaalipolitiikka on velvoittanut kunnallisen sosiaalitoimen kehittämään sosiaalityötä kuntoutuksellisen ajattelun suuntaisesti. (Liukko, 2006, s. 23.)

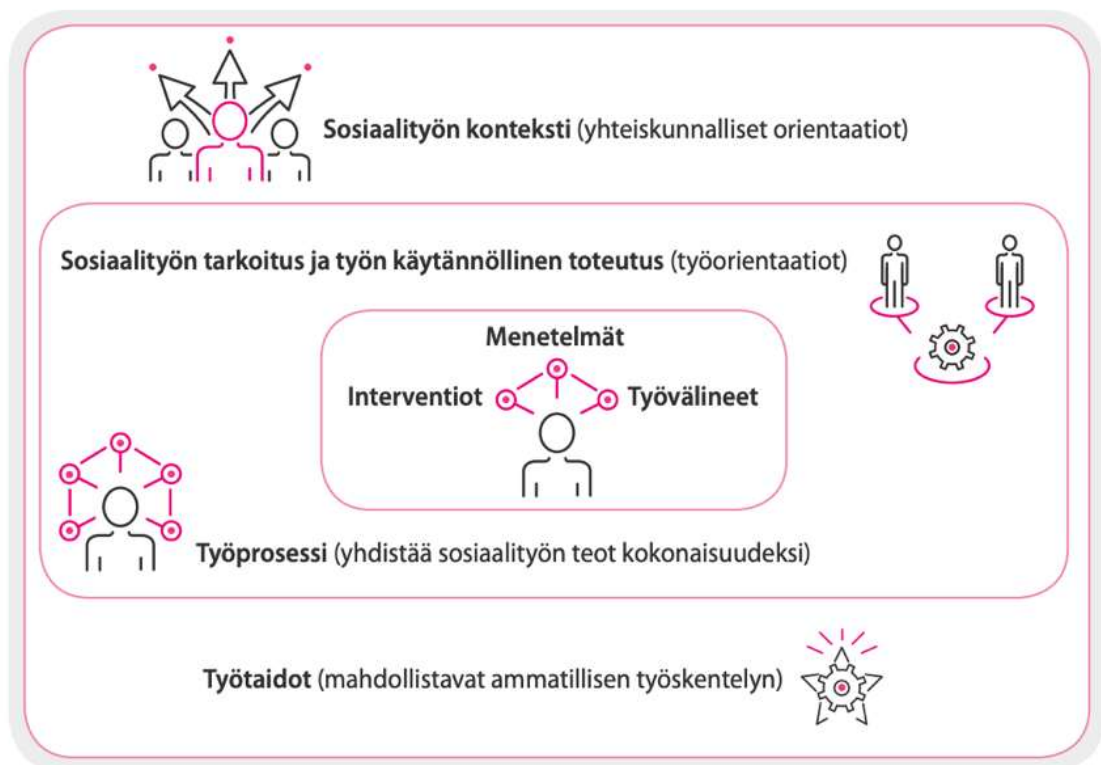
Kuntouttavan sosiaalityön tavoitteena on voimaannuttaa ja vahvistaa kuntoutujaa siinä hetkessä ja elämäntilanteessa, jotta kuntoutuja näkisi itsensä yhteiskunnallisena toimijana ja osana yhteiskuntaa. Työorientaatio määrittelee mitä menetelmiä ja työvälineitä työskentelyssä käytetään. Tarkoituksena on täsmentää tavoitteita ja toteuttamisen tapaa sekä edistää asiakkaan ja työntekijän vuorovaikutusta. (Liukko, 2006, s. 11.)

2.3 Sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalisen kuntoutuksen palvelusta säädetään sosiaalihuoltolaissa (L 1301/2014). Se on sosiaalityön tai sosiaaliohjauksen avulla tapahtuvaa tehostettua tukea, joka perustuu aina yksilön kokonaisvaltaiseen sosiaalisen toimintakyvyn arviointiin ja kuntoutustarpeen selvittämiseen. Kokonaisuus voi sisältää monenlaisia palveluja ja toimintaa. Sen tavoitteena on vahvistaa yksilön kykyä selvitä jokapäiväisistä arjen toiminnoista, sosiaalisista suhteista ja omien toimintaympäristöjensä rooleista sekä ehkäistä syrjäytyneisyyttä ja vahvistaa osallisuutta. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2015.) Sosiaalisessa kuntoutuksessa käytettäviä työmenetelmiä ovat ammattilaisten tarjoama tehostettu tuki ja ohjaus jokapäiväiseen arjen- ja elämänhallintaan, ryhmätoiminta ja sosiaalisten vuorovaikutussuhteiden edistäminen. Sosiaalisen kuntoutuksen työtteet voidaan nähdä sekä korjaavina että ennaltaehkäisevinä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2020a.)

Karjalainen ym. (2021) mukaan työikäisten parissa tehtävässä sosiaalityössä toteutetaan työorientaatioita, joita ovat rakenteellinen työorientaatio, yhteisöllinen työorientaatio, varhaisen tuen työorientaatio sekä kuntouttava työorientaatio. Kuntouttavan työorientaation tavoitteena on vahvistaa asiakkaan osallisuutta ja täysivaltaista kansalaisuutta, sekä toimintakykyä näistä käsin. Karjalainen ym.

(2021) mainitsee myös huolenpidon työorientaation tilanteissa, joissa asiakkaan jaksaminen ja toimintakyky ovat rajalliset. Työorientaatioita mainitaan jäsennettävän myös ammatillisen osaamisen sekä väestöryhmien ja erilaisten ilmiöiden mukaisesti. Karjalaisen mukaan yhteiskunnallisista orientaatioista puhutaan, koska sosiaaliset ongelmat ja ilmiöt vaihtelevat (Kuva 1). Työorientaatiot määrittelevät millaisia interventioita, menetelmiä ja työvälineitä konkreettisesti käytetään asiakasprosessissa. Työprosessi yhdistää valinnat, teot ja toiminnan kokonaisuudeksi, jossa ne saavat merkityksensä. (Karjalainen ym., 2021, s. 8–12.)

Kuva 1. Sosiaalityön ammatillisten käytäntöjen kenttä (Karjalainen ym. 2021, s. 8–12).

2.4 Systeeminen ja suhdeperustainen työskentely

Systeeminen toimintamalli on lastensuojeluun vakiintunut käsite ja käytäntö, joka käsittää perheen, verkoston sekä ympäristön kokonaisuutena, jossa kaikki ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Systeemiset tiimit koostuvat sosiaali- ja terveystieteiden alan ja tarvittaessa myös muiden ammattialojen ammattilaisista, jotka toimivat yhdessä sosiaalityön asiakkaiden hyväksi. (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos,

2022.) Suomessa systeeminen työ aikuissosiaalityössä hakee vielä paikkaansa, mutta joissain kunnissa aikuissosiaalityötä on jo kehitetty ja sosiaaliohjaajat sekä -työntekijät ovat saaneet koulutusta systeemiseen työskentelyyn. Sosiaalityössä on kyse pitkistä prosesseista ja yksilön lähiverkoston vaikutus ja kokemukset näyttävät nykyhetkessä, minkä vuoksi systeeminen työote sopii myös aikuis-sosiaalityöhön. (Kuusikko-työryhmä, 2022, s. 30, 58–59.)

Suhdeperustainen työ liittyy läheisesti systeemiseen toimintamalliin. Niemelä on tutkinut sosiaalityön kandidaatin tutkielmassaan, mitä suhdeperustaisuus tarkoittaa sosiaalityössä. Suomessa on tutkittu paljon vuorovaikutusta ja dialogia sosiaalityössä, mutta suhdeperustaisuuden käsite on alkanut näkyä vasta viime vuosina tiedonmuodostuksen ja toimijuuden tutkimuksen yhteydessä. (Niemelä, 2020.)

Hollinraken mukaan suhdeperustaisen työskentelyn merkitys korostuu aikuissosiaalityössä, koska sen asiakkaat ovat usein elämässään kohdanneet traumaattisia kokemuksia, epäoikeudenmukaisuutta, hyväksikäyttöä ja menetyksiä. Suhdeperustaisessa työskentelyssä korostuvat aktiivinen kuuntelu, narratiiviset menetelmät ja ratkaisukeskeisyys. (Hollinrake, 2019, s. 8, 14.) Nämä ovat myös systeemisen työskentelyn välineitä yhdessä verkostokartan ja elämänjano-työskentelyn kanssa (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2019).

Vuorovaikutuksellisuutta sekä voimavarasuuntautunutta työtettä voidaan pitää suhdeperustaisen työskentelyn elementteinä, jonka suuntaan on arvioitu mentävän eurooppalaisessa sosiaalityössä. (Matthies ym. 2021, s. 191.) Suhdeperustaisen työn kulmakiviä ovat kunnioitus, empatia ja hyväksyntä sekä luottamus. Suhdeperustainen työ perustuu työntekijän ja asiakkaan vuorovaikutukseen sekä kumppanuuteen. Työ on voimavaralähtöistä ja pyrkii tasaamaan valta-asetelmia. Siinä keskitytään asiakkaan toimijuuden vahvistamiseen heidän vahvuuksiensa ja kykyjensä löytämisen kautta. (Hollinrake, 2019, s. 11–13.)

2.5 Toiminnalliset menetelmät

Toiminnalliset menetelmät ovat ohjaus- ja opetustyössä käytettäviä menetelmiä ja tärkeä osa myös sosiaalialan osaamista. Menetelmien taustalla on ajatus asiakkaasta aktiivisena toimijana. Toiminnalliset ja luovat menetelmät toimivat apuna asiakkaan ja työntekijän vuorovaikutuksessa sekä auttavat asiakasta tarkastelemaan itseään ja elämäänsä. Niiden tarkoituksena on tukea asiakkaan itseilmaisua ja -tuntemusta, tarjota työkaluja arjen ja elämän jäsentämiseksi, lisätä toimintakykyä arjessa ja vahvistaa asiakkaan osallisuutta. (Nietosvuori, 2008, s. 135–136.)

Toiminnallisten menetelmien tavoitteena on voimaannuttaa asiakasta ja vahvistaa omaa ilmaisua sekä rohkaista omaperäiseen ja luovaan toimintaan. Menetelmäosaaminen voi vahvistaa ohjaustyötä tekevän ammattilaisen ammatillista erityisosaamista ja tukea työssä jaksamista. (Nietosvuori, 2008, s. 136.)

Opetushallituksen ennakointihankkeen selvityksessä, koskien aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön osaamistarpeita, ennakointiryhmän tunnistamiin osaamistarpeisiin kuuluivat toiminnalliset menetelmät. Ne nähtiin vahvasti osana hyvän arjen ja osallisuuden tukemista. (Nikander ym., 2017, s. 29.)

Esimerkkinä opinnäytetyössämme on käytetty työpajasarjassa esiteltäviä elämänjana- ja Pelitarina- työvälineitä sekä ekokarttaa ja sosiaalista verkostokarttaa. Työpajasarjan kolmannessa työpajassa esiteltiin myös taloussosiaalityöhön sovellettu rahatarina (Takuusäätiö, 2022, s. 21). Jätimme opinnäytetyöstämme sen käsittelyn pois koska viimeisen työpajakerran jälkeen ei enää kerätty FORMS-kyselyitä, emmekä olisi saaneet asiakaskokemuksista aineistoa.

2.5.1 Elämänjana

Yksi toiminnallisten menetelmien työväline on elämänjana-työskentely. Työskentelytavassa yhdistyy asiakkaan omien vahvuuksien tunnistaminen, samalla tarkastellen omaa elämänhistoriaansa. Elämänjana-työskentelyllä tavoitellaan asiakkaan omien onnistumisten oivaltamista peilaten menneisyyden tapahtumiin ja sitä myöten samojen vahvuuksien käyttöä toiminnassa myös nykyisyydessä. (Pedagogiikka netissä, i.a.)

Elämänjana-työskentely (tai elämänviiva, elämänkaari) on yksi toiminnallinen työväline keskustelun tueksi ja avuksi asiakkaan elämäntapahtumien jäsentelyssä. Työskentelytapa edistää asiakkaan osallisuutta ja sitä käyttäen voidaan mahdollisesti vähentää työntekijöiden omia tulkintoja liittyen asiakkaan tunteisiin, kokemuksiin ja ajatuksiin. Elämänjanassa kuvaillaan elämässä syntymästä nykyhetken välillä tapahtuneita konkreettisia tapahtumia. Työskentelyssä voi käyttää tukena esimerkiksi valokuvia, piirustuksia, kortteja ja muita vuorovaikutustyöskentelyyn tarkoitettuja välineitä. Työskentelytavalla voi vaihtoehtoisesti myös tarkastella tiettyä konkreetista vaihetta tai teemaa. (Jaakola ym., 2021, s. 5.)

2.5.2 Pelitarina

Pelitarina on pelillisyyden yksi työväline. Pelillisuus tarkoittaa, että peliä käytetään tavoitteellisesti tilanteissa, joissa tarkoituksena on asiakkaan asioiden käsitteleminen konkreettisesti ja mielekkäällä tavalla. Pelien pelaaminen on yksi vanhimpia sosiaalisen vuorovaikutuksen muotoja maailmassa. Nykypäivänä pelillisuus liittyy usein video- tai virtuaalipeleihin, mutta pelitarinassa hyödyllisiä ovat myös perinteiset pelit (korttipelit, lautapelit). Pelitarinassa asiakas kertoo ammattilaiselle omasta elämästään pelaamista ja pelimuistoja peilaten. (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus, 2019.)

Pelitarina on menetelmä, jonka kehittämistyössä yhdistyy niin pelaajien, kokemusasiantuntijoiden kuin myös sosiaalialan ammattilaisten yhteinen panos. Menetelmä on sopiva työväline esimerkiksi työskentelyssä paljon pelaavien

asiakkaiden parissa kartoittamaan palvelutarvetta sekä kuntouttavassa sosiaalityössä. Pelitarinaa tarkemmin esittelevä video löytyy raporttimme lähdeluettelosta. (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus, 2019.)

2.5.3 Ekokartta ja sosiaalinen verkostokartta

Sosiaalisen verkostokartan tavoitteena on hahmottaa asiakkaan verkostoa kokonaisuudessaan, jonka katsotaan olevan hyödyksi sekä asiakkaalle itselleen, että hänen työntekijälleen. Kartta toimii keskustelun aloituksena ja sen tukena. Tavoitteena on rohkaista asiakasta ilmaisemaan hänelle merkittäviä ihmissuhteita sekä asioita muutenkin kuin verbaalisella kerronnalla. Verkostokarttaa voi nykyhetken lisäksi käyttää apuna kartoittamaan menneen elämän asioita, kuten myös tulevaisuutta. (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus, 2022, s. 50–52.)

Ekokartta (ecomap, ecogram) perustuu Bronfenbrennerin ekologiseen systeemi-teoriaan. Sen kehitti sosiologi ja sosiaalityöntekijä Ann Hartman 1970-luvulla. Ekokartta on kokonaisvaltainen ja visuaalinen työväline, joka soveltuu erityisesti asiakkaille, joiden on vaikea ilmaista itseään verbaalisesti. Kartta kuvaa asiakkaan sosiaalisia ja fyysisiä ympäristöjä, sekä suhteita ja yhteisöjä. Se soveltuu sosiaalisen tuen määrän, laadun ja tarpeen sekä voimavarojen arviointiin. Kartta on yksinkertainen arvioinnin, tukitoimien suunnittelun ja seurannan apuväline, joka sisältää paljon tietoa asiakkaan elämästä tiivistettynä ja auttaa tarkastelemaan tilanteita sekä asioiden välisiä yhteyksiä objektiivisesti. Ekokartta auttaa asiakasta myös tulemaan tietoisemmaksi omista voimavaroistaan. Se voi auttaa tunnetyöskentelyssä sekä edistää yhteistoimijuutta työntekijän kanssa. (Hartman, 1995, s. 111–112.)

2.6 Asiakasosallisuus

Osallisuus tarkoittaa yksilön kuulumista ja kuulluksi tulemistä yhteisössään ja yhteiskunnassaan. Osallisuus on oleellinen osa ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Ihminen osallisena tuntee olevansa merkityksellinen ja vaikuttaja omaan elämäänsä liittyvissä asioissa. Yksilön pienet onnistumiset lisäävät osallisuuden tunnetta ja näin olleen vahvistavat uskoa tulevaan, turvallisuuteen ja omiin mahdollisuuksiin. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2020b.) Sosiaalialan ammattilaisella on vastuu edistää asiakkaiden osallisuutta yhteisen työskentelyn aikana. Työskentelyn lähtökohtina ovat asiakkaan toimijuuden ja motivaation tukeminen. (Karjalainen ym., 2021, s. 20.)

Leemann ja Hämäläinen ovat avanneet asiakasosallisuuden käsitettä Sokra-hankkeen julkaisussa. Termi ”asiakasosallisuus” sisältää sanat ”asiakas” ja ”osallisuus”, ja se voidaan määritellä seuraavasti ”Asiakasosallisuus tarkoittaa, että asiakas osallistuu aktiivisesti palvelun suunnitteluun, järjestämiseen, tuottamiseen, kehittämiseen ja/tai arviointiin.” Asiakasosallisuuteen ja asiakkaan osallistumisen välisiin eroihin vaikuttaa osallisuuden kokemus. (Leemann & Hämäläinen, 2015, s. 2.)

Asiakasosallisuus voidaan nähdä sosiaalityön kantavana periaatteena. Se perustuu siihen, kuinka asiakkaat tulevat kuulluiksi ja kuinka palvelujen ja toimintojen suunnittelussa hyödynnetään asiakkaiden asiantuntemusta. Yhteiskehittäjyys ja osallistavien sekä valtaistavien työmenetelmien hyödyntäminen nähdään tarpeellisina asiakasosallisuuden periaatteen toteutumisessa ja palvelujen kehittämisessä. Asiakasosallisuuden periaatetta toteuttaa myös asiakkaiden etuja ja oikeuksia ajava sosiaalityö. (Karjalainen ym., 2019, s. 22.)

2.7 Aiempi tutkimustieto

Toiminnallisia ja osallistavia menetelmiä on hyödynnetty paljon asiakastyössä ja niiden käyttöä on tutkittu paljon etenkin mielenterveys- ja päihdekuntoutujilla sekä lapsiperheiden palveluissa. Riihelä-Palmu on Pro gradu -tutkielmassaan haastatellut perheneuvolan sosiaalityöntekijöitä heidän näkemyksistään ja kokemuksistaan toiminnallisten menetelmien käytöstä ammatillisessa vuorovaikutuksessa. Hän totesi, että toimintaympäristön muutoksilla on yhteys toiminnallisten menetelmien käytön lisääntymiseen. Osaltaan tähän vaikuttavat ongelmien monimuotoisuus, asiakaslähtöisyyteen (tässä lapsilähtöisyyteen) pyrkiminen ja se, että ammattilaisten oman työssäjaksamisen tueksi haetaan vaihtoehtoisia työtapoja. Hänen tutkimuksestaan käy myös ilmi, että toiminnallisten menetelmien voimaantuttava vaikutus voitiin nähdä myös kaksisuuntaisena siten, että sosiaalityöntekijä saattoi kokea voimaantuvansa asiakkaan ja menetelmien käyttämisen myötä. (Riihelä-Palmu, 2008, s. 71–72.)

Sosiaalityön kandidaatin tutkielmassaan Osallisuus aikuissosiaalityössä- Sosiaalisen osallisuuden edistämisen menetelmiä aikuissosiaalityössä, Hedman toteaa aikuissosiaalityön asiakkaiden sosiaalisen osallisuuden edistämisen olevan merkittävä osa aikuissosiaalityötä. Tutkielman tuloksista on pääteltävissä myös, että osallisuutta edistävät menetelmät ovat sekä moninaisia, että kehittyviä ja niiden soveltamiseen työkäytännöiksi tulisi käyttää riittävästi resursseja. (Hedman, 2021.)

Toimintaympäristöjen muutokset tapahtuvat sykleissä ja sosiaalityön menetelmällisyyden muotoutumiseen vaikuttavat niin ikään lainsäädäntö, palvelu- ja etuusjärjestelmien muutokset, asiakkaiden tarpeet sekä erilaiset ilmiöt. Sosiaali- ja terveysministeriön Tiekartta 2030 - Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvityksessä todetaan menetelmäosaamisen olevan sosiaalityön kentän kokemia suurimpia osaamistarpeita, jotka kohdistuvat juuri tehostetun yksilötyön, yhteisösosiaalityön ja rakenteellisen sosiaalityön tehtäviin sekä vaikuttavuuden arviointiin. Mikäli menetelmien hallinta olisi systemaattisempaa, niiden kautta olisi mahdollista työskennellä tavoitteellisemmin ja vaikuttavammin. (Karjalainen ym. 2019, s. 33.)

Matthies ym. (2021) ovat tutkineet sosiaalityössä vaikuttavia mekanismeja PRO SOS-kehittämishankkeen osahankkeen osalta. Aineisto koottiin vuosina 2017–2019. Hankkeessa koottiin ammattilaisten, asiakkaiden ja tutkijoiden tietoa aikuissosiaalityöstä. Hankkeen aikana järjestettiin yhteensä 18 työpajaa, joissa työstettiin ja vahvistettiin aikuissosiaalityön tietopohjaa yhteiskehittämällä. Tutkimuksen tarkastelussa hyödynnettiin KAIMEr- teoriaa. KAIMEr- teorian mekanismikäsityksen mukaan sosiaalityössä konteksti, toimijat, vuorovaikutus ja yhteiskunnalliset rakenteet sekä näiden keskinäiset suhteet aktivoivat siinä vaikuttavia mekanismeja (Blom & Morén, 2015). Tutkimustulosten perusteella aikuissosiaalityön vaikuttavuutta selittävät mekanismit paikantuvat ensisijaisesti asiakkaiden ja ammattilaisten vuorovaikutukseen. Aikuissosiaalityön tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että suhdeperustaista työtä on mahdollista tehdä, asiakkaiden osallisuus otetaan todesta sekä asiakas- että kehittämistyössä ja sitä, että työntekijä voi soveltaa ammatillista osaamistaan vapaasti. (Matthies ym. 2021, s. 201–202.)

3 TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena on tarkastella toiminnallisten menetelmien ja työvälineiden soveltuvuutta aikuissosiaalityössä ja kartoittaa miten ammattilaiset ja heidän asiakkaansa kokevat työpajoissa esiteltävien ja harjoiteltavien menetelmien käytön. Opinnäytetyö tarkastelee työvälineiden toimivuutta pääkaupunkiseudun työntekijöiden ja asiakkaiden näkökulmasta anonyymina kerätyn kehittämisaineiston perusteella. Tutkimus pyrkii selvittämään voisiko työpajasarjaa ottaa koulutuskäyttöön myös laajemmalti aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä ja sosiaalisessa kuntoutuksessa.

Toiminnalliset työvälineet käyttöön aikuisten sosiaalityössä -työpajasarjan tavoitteena on vahvistaa sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntouttavan työn orientaatiota aikuissosiaalityössä. Soccan tarkoituksena on konseptoida työpajasarjasta levitettävä malli, jota voitaisiin hyödyntää jatkossa Uudenmaan hyvinvointialueella. Tavoitteena on tuoda näkyväksi menetelmäkoulutuksen tarpeellisuutta työpajasarjan muodossa ja tuottaa tutkimustietoa koskien kehittyvää aikuissosiaalityötä, jota olisi mahdollista hyödyntää tulevaisuudessa.

Kartoitimme mihin menetelmien käyttäminen perustuu ja millaisissa tilanteissa niitä käytettiin. Tavoite oli myös luoda tietopohjaa työpajasarjan konseptoinnille. Tutkimuskysymykset kohdistuivat työpajasarjaan osallistuneiden työntekijöiden ja heidän asiakkaidensa kokemuksiin.

Tutkimuskysymykset olivat:

1. Miten ammattilaiset kokivat toiminnallisten menetelmien käytön?
2. Miten asiakkaat kokivat toiminnallisten menetelmien käytön?
3. Minkälaisia kehittämissuhteita aineistosta nousi esiin?

4 TAUSTA, TUTKIMUSYMPÄRISTÖ JA TYÖELÄMÄKUMPPANIT

4.1 Työelämäkumppanit

Työelämäkumppanina ja opinnäytetyön tilaajana toimi Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca, joka on pääkaupunkiseudun kuntien ja Helsingin yliopiston sosiaalialan kehittämisen ja tutkimuksen verkosto-organisaatio. Toteuttajana oli Pääkaupunkiseudun sosiaalisen kuntoutuksen verkosto ja yhteistyössä olivat mukana Helsingin, Espoon ja Vantaan kuntien sosiaalitoimet.

Soccan perustehtäviin kuuluu laaja-alainen kehittämistyö, koskien sosiaalihuoltoon kuuluvaa sisältöä. Socca on intensiivisesti mukana Sote-uudistuksen valmistelussa ja sosiaali- ja terveystalouden yhdistymistä koskevassa kehittämisessä. Osaamiskeskuksen toiminta on sosiaalialan osaamiskeskusta koskevan lain ja asetusten määrittelemää (Kuvio 1.), sekä pääkaupunkiseudulla solmitun yhteistyösopimuksen mukaista. (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus, i.a.-a.)

Kuvio 1. Sosiaalialan osaamiskeskusten lakisääteiset tehtävät (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus, i.a.-a).

Vuosina 2021–2022 Socca koordinoi sosiaalisen kuntoutuksen verkostoa pääkaupunkiseudulla. Verkostossa käsitellään asiakkaan tilanteen arviointia ja vaikuttavuutta sosiaalisessa kuntoutuksessa sekä vaikuttavia työtapoja ja menetelmiä. Yhtenä teemana on myös monialaisen yhteistyön ja sosiaalisen kuntoutuksen yhdyspinnat. Verkostossa jaetaan pääkaupunkiseudun kokemuksia, hyviä käytäntöjä sekä uusinta tutkimustietoa. (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus, i.a.-b).

4.2 Tutkittava kohderyhmä

Tutkittava kohderyhmä koostui Soccan Toiminnalliset työvälineet käyttöön aikuisten sosiaalityössä -työpajasarjaan osallistuneista sosiaalialan ammattilaisista sekä heidän asiakkaistaan. Tutkimukseen osallistujat olivat ammattilaisia ja kokemusasiantuntijoita Helsingistä, Espoosta ja Vantaalta. Toimintayksiköistä mukana olivat asumisen sosiaalityö ja sosiaalinen kuntoutus, aikuissosiaalityö, sosiaalisen kuntoutuksen ja työllisyyden tiimi, nuorten ja aikuisten sosiaalityö sekä jälkihuolto. Osallistujia oli myös Vantaan TEOT-hankkeesta (Tunnista, ennaltaehkäise, ohjaa ja tue moniammatillisesti osatyökykyisiä), KAP-hankkeesta (Kokemusasiantuntijapankki) sekä Vantaa-Keravan ja Helsingin TulSotesta (Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusohjelma). (Kuvio 2.) Työpajasarjaan osallistuneet kokemusasiantuntijat toimivat kuntien kanssa ja osana ammattilaisverkostoa, joten tässä opinnäytetyössä heidät rinnastettiin ammattilaisiin. Ammattilais- taholta osallistujia oli yhteensä kaksikymmentäyhdeksän. Osallistujien määrä vaihteli hieman työpajakohtaisesti.

Kuvio 2. Työpajasarjaan osallistuneet

Tutkimukseen osallistuminen ja palautteenanto oli täysin vapaaehtoista ja siihen pyydettiin osallistujilta kirjallinen suostumus (Liite 1). Työpajojen ohjaajana toimi Soccan yhteyshenkilö Tytti Hytti. Työpajoissa tutustuttiin erilaisiin toiminnallisiin, voimavaralähtöisiin ja tutkimusperustaisiin työvälineisiin. Työvälineiden käyttöä kokeiltiin pareittain ja ryhmässä. Tarkoituksena oli, että työpajojen välissä työntekijät kokeilevat työvälineiden käyttöä asiakkaidensa kanssa yksilötyöskentelyssä. Työskentelyn jälkeen työntekijöitä ja asiakkaita pyydettiin täyttämään anonyymisti sähköiset FORMS-kyselylomakkeet. (Liite 2, 3).

4.3 Tutkimusympäristö

Tutkimusympäristö muodostui kolmiosaisesta työpajasarjasta. Toteuttajina olivat yhteistyössä Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca ja Soccan erikoissuunnittelija Tytti Hytti osana Pääkaupunkiseudun sosiaalisen kuntoutuksen verkoston toimintaa. Työpajasarja oli osa sosiaalisen kuntoutuksen osallistavaa kehittämistä ja kokeiluja, jossa esiteltiin vaikuttavia sosiaalisen kuntoutuksen

työtapoja ja menetelmiä kuntien työntekijöille. Työpajasarja toteutettiin pääkaupunkiseudun kuntien yhteisenä pilottina. Idea työpajasarjaan oli lähtenyt aikuis-sosiaalityön kehittämispäivillä työntekijöiden toiveesta päästä harjoittelemaan menetelmien käyttöä omakohtaisesti. Pääkaupunkiseudun työntekijät kutsuttiin kouluttautumaan ja kehittämään pilottia sekä jakamaan kokemuksia ja kannustamaan kollegoita työvälineiden käyttöön. Työpajamainos lähetettiin kutsuna esihenkilöiden kautta työntekijöille sähköpostitse (Liite 4). (Tytti Hytti, erikoissuunnittelija, henkilökohtainen tiedonanto 11.4.2022.)

Työpajoista ensimmäinen toteutettiin Teamsin välityksellä ja kaksi seuraavaa hybridimuotoisina tapaamisina, johtuen poikkeustilasta ja koronarajoituksista, sekä osallistujien toiveesta toteuttaa työpajat livenä. Työpajat toteutuivat aamu-päivisin klo 9–12 välisenä aikana. Työ- ja toimintamalleina esiteltiin systeminen toimintamalli ja suhdeperustainen työskentely. Työpajoissa esiteltiin ja kokeiltiin työvälineistä elämänjanaa, Pelitarinaa, ekokarttaa, sosiaalista verkostokarttaa ja sovellettua rahatarinaa. Esitellyt toimintamallit ja työvälineet valikoituivat niiden tutkimusnäyttöön perustuvuuden (narratiivisuus, systeminen toimintamalli, elämänjana lastensuojelussa) ja osallisuuden näkökulman arvioinnin (Pelitarina) perusteella. Esiteltäviksi haluttiin työvälineitä, joita olisi helppo soveltaa sosiaalityön arjen työskentelyssä.

4.3.1 Ensimmäinen työpaja

Ensimmäinen työpaja toteutui etätapaamisena 10.2.2022 Teams- alustalla. Osallistujia oli yhteensä kaksikymmentyhdeksän. Helsingistä kymmenen, Espoosta seitsemän ja Vantaalta kaksitoista osallistujaa. Opiskelijat osallistuivat esittäyty-äkseen ja kertoakseen opinnäytetyön aiheesta sekä perehtyäkseen aiheeseen.

Työpajan aiheena oli toiminnallisuuden lisääminen ja erilaisten menetelmien käyttöönotto sekä niiden tarpeellisuus aikuisten sosiaalityössä. Aluksi käytiin läpi systemaattisen työskentelymallin perusteita ja esiteltiin elämänjana ja Pelitarina-työvälineet. Osallistujat valitsivat yhden edellä mainituista välineistä ja toteuttivat harjoituksen parityöskentelyinä. Harjoituksen jälkeen keskusteltiin työvälineistä ja

parityöskentelystä yhteisesti purkukeskustelussa. Työpajan aikana osallistujat käyttivät Teamsin Chat-toimintoa, Mentimeter-alustaa sekä virtuaali- kädennostoja kommentoinnin ja palautteen antamisen välineinä. Työpajan loppuvaiheessa osallistujia kehoitettiin kokeilemaan menetelmiä asiakkaiden kanssa omassa työympäristössään työpajakertojen välillä. Työpajan päätteeksi osallistujat saivat sähköiset FORMS-kyselylomakkeet itselleen ja asiakkailleen annettaviksi.

4.3.2 Toinen työpaja

Toinen työpaja toteutui tapaamisena 7.4.2022 Helsingissä. Työpaja oli hybridi-muotoinen ja myös Teams-etäyhteyden kautta oli mahdollista osallistua, mikäli oli estynyt saapumasta paikan päälle. Osallistujia oli yhteensä kaksikymmentäseitsemän; Helsingistä kymmenen, Espoosta seitsemän ja Vantaalta kymmenen osallistujaa.

Työpajan alussa käytiin reflektiokeskustelu ensimmäisessä työpajassa esiteltujen työvälineiden käytöstä. Keskustelussa käsiteltiin työvälineiden käytöstä saatuja kokemuksia asiakastyössä, jaettiin onnistumisia, haasteita ja kehittämisehdotuksia. Toisen työpajan keskeisenä teemana oli tukiverkostojen ja elinpiirin sekä voimavarojen kartoittaminen. Osallistujille esiteltiin uusia työvälineitä; sosiaalinen verkostokartta ja ekokartta, joita osallistujat pääsivät kokeilemaan pareitain. Parityöskentelyn loputtua käytiin yhteinen purkukeskustelu, jossa vaihdettiin ajatuksia ja pohdittiin heränneitä kysymyksiä. Lopuksi osallistujat saivat täyttää työpajaa koskevan kirjallisen palautelomakkeen (Liite 5).

4.3.3 Kolmas työpaja

Työpajasarjan viimeinen työpaja toteutui tapaamisena 9.6.2022 Espoossa. Myös etäyhteyden kautta oli mahdollisuus osallistua, mikäli oli estynyt saapumasta paikan päälle. Osallistujia oli yhteensä yhdeksäntoista; Helsingistä seitsemän, Espoosta viisi ja Vantaalta seitsemän osallistujaa. Kokemusasiantuntijat ja opiskelijat olivat tällä kertaa estyneet osallistumasta.

Aloitussanoja seurasi reflektiokeskustelu, jossa käsiteltiin ensimmäisessä ja toisessa työpajassa esiteltyjen työvälineiden käyttöön liittyviä kokemuksia ja ajatuksia. Työpajan ohjaaja Tytti Hytti esitteli nostoja asiakkaiden ja työntekijöiden täyttämistä anonyymeistä FORMS-kyselyistä sekä työntekijäkokemuksista aikaisemmilta työpajakerroilta. Kolmannen työpajan teemana oli Taloussosiaalityön työkalupakki. Aiheesta oli kertomassa työpajassa vieraileva Chydenius instituutin projektitutkija Tuija Kuorikoski. Osallistujat kokeilivat pienryhmissä työkalupakkiin kuuluvaa Rahatarina-työvälinettä. Pienryhmätyöskentelyä seurasi yhteinen purkukeskustelu, jossa käsiteltiin harjoituksen jälkeen heränneitä ajatuksia ja kysymyksiä. Lopuksi osallistujat saivat halutessaan antaa työpajaa koskevaa palautetta kirjallisesti palautelomakkeella.

5 TUTKIMUS-, AINEISTON KERUU- JA ANALYYSIMENETELMÄT

5.1 Aineiston keruu ja käsittely

Aineisto koostui Soccan kehittämismateriaalista, jota koottiin ajalla 10.2.2022-9.6.2022. Aineiston keräsi Soccan yhteyshenkilö erikoissuunnittelija Tytti Hytti. Saimme aineiston käyttöömmme valmiiksi anonymisoituna ja litteroituna. Kyselylomakkeet oli kehitetty työpajojen ohjaajan Tytti Hytin toimesta, ja niillä kartoitettiin menetelmien kokeilua työpajojen välillä asiakastyössä sekä asiakkaiden kokemusta työvälineiden käytöstä.

Kyselyssä ei kerätty henkilötietoja eikä siitä muodostettu henkilökisteriä. Työpajoihin osallistuneiden työntekijöiden henkilötiedoista Soccan yhteyshenkilö ylläpiti Soccassa henkilökisteriä. Noudatimme aineiston käyttöehtoja, mainitsimme aineiston alkuperän ja tekijät hyvän tutkimustavan mukaisesti sekä lainsäädäntöä noudattaen (Arene, 2020). Sovimme aineiston läpikäymiskriteerit ja kävimme aineistoa läpi yhdessä opinnäytetyöparina. Käsittelimme vain

tutkimuksen kannalta tarpeellisia tietoja. Säilytämme aineistoa salasanalla suojatussa kansiossa kotikoneillamme ja salasanalla suojattua muistitikkua lukitussa kaapissa kotonamme. Opinnäytetyössä käytetty aineisto hävitetään opinnäytetyön julkaisun jälkeen, viimeistään 30.6.2023.

5.2 Aineiston laatu ja laajuus

Työpajoissa tutustuttiin erilaisiin toiminnallisiin, voimavaralähtöisiin ja tutkimusperustaisiin työvälineisiin ja kokeiltiin niiden käyttöä pareittain ja pienryhmässä. Opinnäytetyömme aineisto koostui FORMS-kyselylomakkeista (Liite 2,3), nauhoitetuista ja litteroiduista työpajakeskusteluista, kootuista Mentimeter-virtuaaliseinän vastauksista, Teams Chat-kommenteista sekä toisen ja kolmannen työpajakerran jälkeen kerätyistä palautelomakkeista.

Aineisto oli litteroitu koneellisesti Word-ohjelmalla. Työpajakeskusteluja oli yhteensä 49 sivua ja Teams- kommentteja seitsemän (7) sivua. Mentimeter- palautteita oli yhteensä 57 kommenttia ja kirjallisia palautelomakkeita 34 kappaletta. FORMS- kyselylomakkeita saatiin seitsemän (7) kappaletta työntekijöiltä ja viisi (5) kappaletta asiakkailta.

5.3 Aineiston analyysin menetelmät

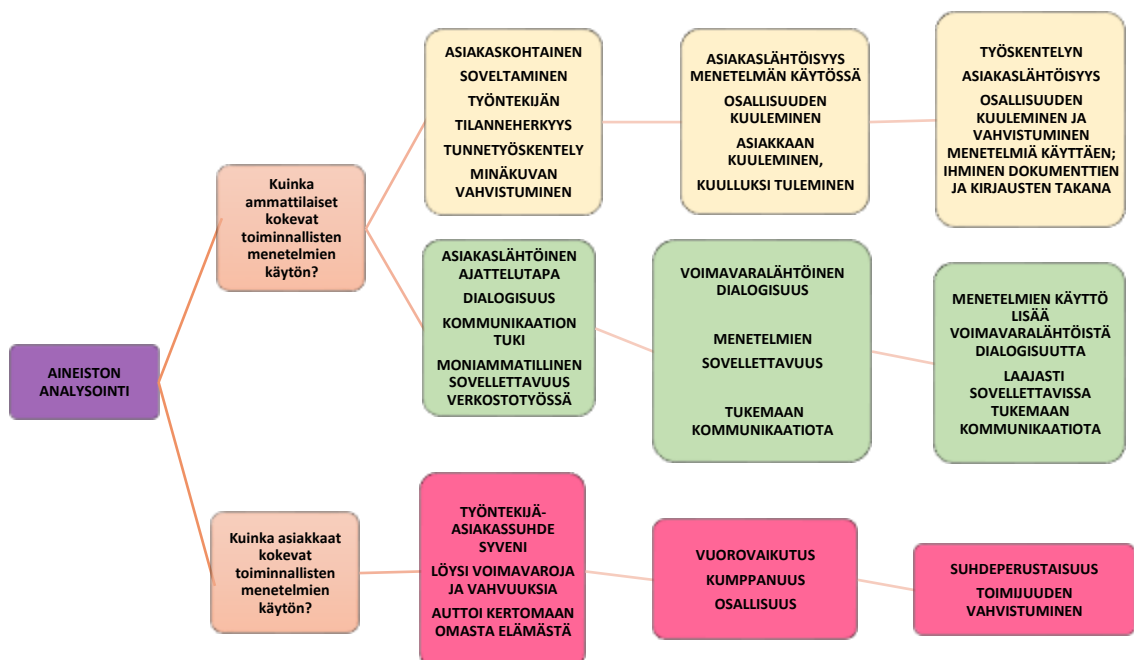
Tutkimuksemme oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Litteroidulle aineistolle tehtiin sisällönanalyysi. Päädyimme sisällönanalyysiin, sillä se sopii hyvin strukturoimattoman aineiston käsittelyyn (Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku Sisällönanalyysi). Saimme sisällönanalyysin avulla laajan aineistokokonaisuuden jäsenne-tyksi johtopäätöksiä ja esiin nousevia kehitysehdotuksia varten.

Aineiston analyysin tavoitteena on kuvailla ilmiötä lukijalle sekä avata sitä, missä kontekstissa aihe esiintyy (Puusa & Juuti, 2020, luku Laadullisen aineiston analysointi). Sisällönanalyysillä pyritään kuvaamaan ilmiötä tiivistetysti yleisessä muodossa. Miles ja Hubermann jaottelevat analyysin vaiheet seuraavasti:

1. Aineiston redusointi eli pelkistäminen
2. Aineiston klusterointi eli ryhmittely
3. Aineiston abstrahointi, eli teoreettisten käsitteiden luominen

(Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku Laadullisen aineiston analysointi: sisällönanalyysi.)

Sisällönanalyysi toteutettiin aineistolähtöisesti. Kävimme läpi litteroidun aineiston, josta erottelimme ja värikoodasimme eri menetelmiä koskevat kommentit, työpajatyöskentelyyn ja työpajan toteutukseen liittyvät palautteet sekä esiin nousseet kehittämissuhteet. Teimme yhteenvedot työpajakerroista esiinnoukseista kommenteista ja aloitimme aineiston pelkistämisen, jossa kokosimme alkupeitteiset ilmaukset ja niistä pelkistetyt ilmaukset taulukoiksi. Tämän jälkeen ryhmittelimme pelkistetyt ilmaukset. Ryhmittelyä seurasi teoreettisten käsitteiden luominen, joka eteni alaluokkia yhdistäviin yläluokkiin ja edelleen yläluokkia yhdistäviin pääluokkiin. Lopuksi kokosimme pääluokkia yhdistävät luokat, joista muodostui tutkimuskohdeamme kuvaavat käsitteet. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Aineiston analyysi

Luokittelimme kootut käsitteet alakategorioihin eniten esiin nousevien aiheiden mukaan, jotka liittyivät keskeisiin käsitteisiimme; menetelmien käytön merkitys aikuissosiaalityössä, asiakasosallisuus ja merkitys sosiaalisessa kuntoutuksessa ja joiden katsoimme vastaavan tutkimuskysymyksiimme. Tarkastelimme myös työvälaineittain sitä, mitä eri työvälaineiden käytöstä nousi eniten esiin ja mitä ajatuksia, keskustelua ja kehittämissuhteita ne olivat osallistujissa herättäneet.

Asiakkaiden kyselylomakkeessa käytettiin Likert-asteikkoa, joten tutkimuksemme sisälsi myös kvantitatiivisia elementtejä. Käytimme kvantifiointia sisällönanalyysin apuna, sillä vaikka se kuuluukin sisällön erittelyn piiriin, sen katsotaan soveltuvan sisällön määrälliseen kuvailuun (Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku Laadullisen aineiston analyysi: sisällönanalyysi). Kyselylomakkeiden tulokset tuotiin esiin määrällisesti eikä vastausprosenttia avattu erikseen, koska kyselyyn vastanneita oli vähän. Tutkimustulokset tuotiin esiin erikseen työpajoissa kerätyistä aineistosta ja työpajojen välillä kerääntyneestä FORMS-kyselyaineistosta. Lopuksi tarkasteltiin merkittävimpiä tuloksia, joiden kokoamiseen keskityttiin johtopäätökset ja pohdinta -luvussa.

6 TULOKSET

6.1 Työpajakeskusteluista esiin nousseet tulokset

Työpajoissa keskusteltiin yleisesti menetelmien ja työvälineiden käytöstä. Osallistujista osalla oli jo kokemusta menetelmien käytöstä, ja osalle juuri nämä työvälineet olivat uusia. Toiminnalliset menetelmät koettiin asiakaslähtöisiksi, helpokäyttöisiksi ja mielenkiintoisiksi moniammatillisissa aikuissosiaalityön palveluissa. Ne ovat kokonaisvaltaisia ja laajasti sovellettavissa olevia neutraaleja lähestymistapoja ammattilaiskäyttöön. Menetelmien koettiin toimivan matalan kynnyksen puheeksi ottamisen välineinä ja keskustelun tukena.

Esiteltujen työvälineiden nähtiin soveltuvan asiakasprosessin eri vaiheisiin, ja niiden hyödyntäminen palvelutarpeen arvioinnissa herätti osallistujien kesken paljon keskustelua. Erityisesti ekokartan katsottiin tuovan esiin samoja asioita, joihin kiinnitetään huomiota palvelutarpeen arvioinnissa. Pohdintaa herätti se, kuinka kartan saisi luontevasti mukaan viranomaistyöskentelyyn, mahdollisesti palvelutarpeen arviointidokumentin rinnalle tai palvelutarpeen arvioinnin menetelmäksi syvempää kartoitusta varten. Sen katsottiin kartoittavan hyvin läheisverkostoa, harrastuksia ja voimavaroja.

Toiminnallisten menetelmien ja työvälineiden käytön oikea-aikaisuus koettiin tärkeäksi. Aikuissosiaalityössä, johon asiakkaat tulevat yleensä ”kriisi edellä”, työvälineiden käyttö ja valinta vaatii työntekijältä tietynlaista ammatillista herkkyyttä ja tilannetajua. Osallistujien kesken oli selvää, että asiakkaan ollessa akuutissa kriisissä toiminnallisten työvälineiden käyttöä tulisi välttää.

Suhdeperustainen työskentely ja työntekijän ja asiakkaan välinen luottamussuhde herätti paljon keskustelua. Luottamuksen ja avoimuuden todettiin olevan hyvin yksilökohtaista, johon voi vaikuttaa myös asiakkaan historia ja kokemukset. Yhteisen tarttumapinnan löytyminen työntekijän kanssa, esimerkiksi esiin nousvista kiinnostuksen kohteista, koettiin rohkaisevan asiakasta avoimuuteen.

--varsinkin jos asia liittyy jotain niinku erityistä mielenkiintoa nimenomaan lemmikit on tosi usein hirveän tärkeitä tai jotkut harrastukset

-- jos sattuu sen työntekijän kanssa löytämään yhteistä tarttumapintaa niin se voi myöskin vahvistaa sitä olemassa olevaa niinku luottamussuhdetta mutta sitten myöskin tuota rohkaisemaan sitä tavallaan avoimuutta että se varmaan pitää tehdä yksilökohtaisesti että se päätös siitä--

Ajatuksia ja keskustelua herätti myös työntekijän rooli ja sen rajaaminen, kuinka paljon itsestään voi ja haluaa asiakkaalle kertoa. Keskusteluissa tuli esiin omassa työssä saatu positiivinen palaute, mikäli työntekijä oli asiakkaan kanssa menetelmiä käyttäessään avannut myös omaa kokemusmaailmaansa. Aineistosta nousi esiin työntekijän rooli rinnalla kulkijana, joka auttaa asiakasta hahmottamaan ja sanoittamaan omaa elämäntilannettaan. Osallistujien kesken herätti keskustelua myös oman ammatillisen osaamisen riittävyys tilanteissa, joissa asiakkaalla nousee mahdollisia traumoja esiin.

6.1.1 Työpajoissa käytetyt työvälineet asiakasosallisuuden vahvistajina

Työvälineiden kokeilu sai osallistujien mukaan heidät ymmärtämään paremmin asiakasnäkökulmaa ja lisäävän voimavaralähtöistä ja oivaltavaa dialogisuutta asiakastyöskentelyssä. Toiminnallisten menetelmien käytön koettiin vahvistavan asiakkaan toimijuutta yksilöllisesti sovellettavien toimintamuotojen kautta. Kokeilujen työvälineiden sovellettavuuden katsottiin olevan arvokas resurssi, joka mahdollistaa asiakkaan kuulemista ja kuulluksi tulemistä sekä vahvistaa asiakkaan itsetuntemusta.

-- elämänjana on tärkeä työkalu suurelta osin siksi, että sitä voi muokata ja näkökulmaa vaihtaa yhä uudelleen -- ja sama työväline voi auttaa näkemään omaa toipumistaan paljon konkreettisemmin.

Menetelmien käyttö mahdollisti ”osallisuuden kuulemista”, jonka avulla työntekijä pystyi näkemään ihmisen dokumenttien ja kirjausten takana, niiden muodostaman kapean kuvan sijaan.

Mä ajattelin et se on sellasta niinku osallisuuden kuulemisen ja se ettei mennä vaan niitten ehkä jopa valinnaisten tuota dokumentointien avulla ja luoda sellaista omaa kuvaa ja kaikki tietävät, että vaan annetaan asiakkaalle mahdollisuus.

6.1.2 Työvälineiden käyttö elämäntilanteen jäsentäjänä

Työpajakeskusteluissa nousi esiin työvälineiden käytön merkitys asiakkaan elämäntilanteen jäsentämisessä. Työvälineiden käytön koettiin auttavan asiakasta ottamaan etäisyyttä asioihin ja näkemään omaa toipumistaan konkreettisemmin. Menetelmän käytön (elämänjana) koettiin myös selkeyttävän asiakkaan elämäntilannetta työntekijälle tilanteissa, joissa asiakkaan kerronta oli ”rönsyilevää”.

Kokeiltujen työvälineiden koettiin olevan asiakkaalle hyviä konkreettisia välineitä keskustelun tueksi sekä jatkokeskusteluihin. Näiden mahdollinen dokumentointi, sen tarpeellisuus ja mahdollinen käyttö jatkotyöskentelyssä, esimerkiksi arvioinnin välineenä, herätti keskustelua. Elämänjanan lisäksi ekokartan katsottiin toimivan myös itsearvioinnin välineenä asiakkaalle ja osallistujien kesken pohdittiin mahdollisuutta tallentaa asiakkaan luvalla hänen täyttämänsä kartta dokumenttina Apotin mediaan. Tätä voitaisiin käyttää vertailukohteena myöhemmässä vaiheessa asiakkuutta, asiakkaan tehtyä kartan uudelleen. Sen arvioitiin olevan ”hedelmällisempää ja erityyppinen mittari kuin nykyinen hyvinvoinnin mittari” jota kommentoinut osallistuja käytti säännöllisesti työssään.

-- koen että sosiaalisessa kuntoutuksessa pystyisi kyllä hyvin helposti tätä käyttä. -- melkein missä tahansa kohtaa vaan melkein sitä asiakkuutta oikeastaan.

-- asiakkaan perspektiivistä itsestään niin se että pyydetään määrittelemään niitä niinku eri niin sanotusti ympyröitä niitä sosiaalisia ympyröitä tai ihmisiä asioita mitkä itselle on tärkeitä niin se auttaa ehkä jäsentämään omia henkilökohtaisia arvojakin--

6.2 FORMS-kyselylomakkeiden vastaukset työntekijöiltä

FORMS-lomakkeet täytettiin sen jälkeen, kun työntekijä ja asiakas olivat yhdessä kokeilleet työvälineitä. Ensimmäiset 3 kysymystä koskivat suostumusta nimettömänä annetun palautteen hyödyntämistä kehittämis- ja tutkimustarkoitukseen opiskelijoiden opinnäytetyössä, työtehtävää ja sitä mistä työvälineestä he antoivat palautetta. Kysymykset 4 ja 5 kartoittivat minkä ikäisen asiakkaan kanssa hyödynsivät työvälinettä ja missä palveluprosessin vaiheessa. Kysymykset 6–8 ja 10–12 olivat sanallisia kysymyksiä, joihin sai vastata vapaamuotoisesti. Kysymys 9 sisälsi valmiit vastausvaihtoehdot, joista sai halutessaan valita useamman vaihtoehdon. Alla on kuvattu vastauksista ilmeneviä yhteneväisyyksiä ja nostettu esimerkkejä työntekijöiden kommentteista.

Työntekijöistä seitsemän (7) vastasi palautelomakkeisiin, heistä viisi (5) oli sosiaaliohjaajia ja kaksi (2) muuhun ammattiryhmään kuuluvaa henkilöä. Työvälineistä he hyödynsivät elämänjanaan (1), pelitarinaa (3), sosiaalista verkostokarttaa (1) ja ekokarttaa (2). Työvälineitä käytettiin kolmen alle 30-vuotiaan ja neljän yli 30-vuotiaan asiakkaan kanssa. Työvälineitä hyödynnettiin palveluprosessin eri vaiheissa: suunnitelman tekemisessä (1), suunnitelmallisessa työskentelyvaiheessa (1), sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyössä (4) ja muun työskentelyn vaiheessa (1). Asiakkaille esiteltiin työvälineitä keskustelun ja oman elämän kartoituksen ja jäsentelyn välineinä. Työntekijät esittelivät työvälineet hyvin asiakas- ja työvälinekohtaisesti.

Kerroin, että ekokartan avulla voidaan kartoittaa asiakkaan verkostoa ja elämänpiiriä, sekä voimavaroja.

Kerroin, että pelitarina-korttien avulla keskustelemme pelaamisen merkityksestä asiakkaalle ja sen eri vaiheista hänen elämässään.

Kerroin verkostokartasta ja sen hyödyistä asiakkaalle ja työntekijälle. Kerroin, että asiakkaalla olisi mahdollisuus pohtia, ketkä ovat hänelle merkityksellisiä henkilöitä.

Työvälineitä oli käytetty kasvotusten asiakkaiden kanssa. Suurin osa käytti apuvälineinään kynää ja paperia, lisäksi käytettiin tietokonetta ja Pelitarina-kortteja. Työvälineitä käytettiin ohjeistusta seuraten ja sovellettiin asiakaskohtaisesti.

Liveinä tehtiin. Luin asiakkaalle kysymyksiä ja pyysin asiakasta ohjeen mukaan laittamaan ympyröihin asioita, mitä ohjeessa kysyttiin. -- Oli mielenkiintoista.

Tavattiin liveinä ja tein ekokartan myös itse. -- En muistanut ihan tarkalleen, mitä ohjeet olivat, mutta ohjasin intuitiolla. -- Kyseinen asiakas ei ole kovin puhelias, mutta kertoi kartan avulla paljon enemmän, kun yleensä.

Olimme samassa tilassa ja avasin Pelitarinan tietokoneelle. Täytimme yhdessä pelitarinan tyhjät laatikot.

Työvälineiden käyttö asiakkaan kanssa koettiin yleisesti mielekkääksi ja antoisaksi. Vastauksista ilmeni, että asiakkaan aiempi tunteminen on myötävaikuttava tekijä työvälineitä käytettäessä ja työntekijät olivat melko hyvin saaneet asiakkaan kiinnostumaan ja mukaan työskentelyyn. Työskentelyn jälkeen useat asiakkaat olivat antaneet sanallisesti positiivista palautetta.

Karttaa oli helppo ohjata käyttämään, vaikka en tosiaan täysin muistanut "oikeita" ohjeita. Asiakas kertoi läpikäymisen jälkeen, että muisti taas, mitä kaikkia tärkeitä ihmisiä ja asioita elämässä on. Sanoi myös, että tuntui hyvältä tehdä tämä kartta.

Pelitarina avasi asiakkaiden tilanteista asioita, jotka eivät muutoin olleet tulleet esille. Molemmat asiakkaat toivat sekä hyviä että vaikeita muistoja pelaamiseen liittyen. -- Täytimme lomakkeen sellaisessa vaiheessa työskentelyä, jolloin olimme jo ennättäneet tutustua hyvin.

Työvälineen avulla asiakas alkoi puhumaan ohi aiheen myös kokemuksistaan ja tuntui, että asioita oli helpompi lähestyä toisen aiheen (pelaamisen) kautta. Välineen kautta myös oppi asiakkaasta asioita, jotka eivät välttämättä olisi muuten tulleet esiin. Asiakas kertoi välineen käytön olevan hänelle mielekkästä.

Työvälineiden käytön lisäarvona asiakastyössä koettiin kaikkien vastanneiden puolesta uusien tietojen esiin nouseminen. Lähes kaikki olivat myös sitä mieltä, että työvälineiden käyttö helpotti keskustelua, vuorovaikutusta ja paransi yhteistoimintaa asiakkaiden kanssa. Yli puolet vastanneista kokivat työvälineiden

käytön lisäävän ymmärrystä asiakkaan tilanteesta ja helpottavan asiakkaiden itseilmaisua sekä osallistumista. Noin puolet vastanneista näki työvälineiden käytön tukevan asiakkaan tunneilmaisua, rakentavan luottamuksellista asiakassuhdetta ja auttavan asiakasta tukiverkoston kartoittamisessa. Työvälineiden huomattiin jossain määrin auttavan asiakkaita löytämään omia vahvuuksiaan ja voimavarojaan sekä käsittelemään itselleen vaikeita aiheita työskentelyn aikana. Vastanneiden mielestä työvälineiden hyöty työskentelyn tavoitteiden asettamiseksi oli vähäinen eikä apua asiakkaalle muun tuen tai oikeanlaisen palvelun piiriin ohjaamisessa koettu. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. FORMS-kyselylomakkeiden täyttäneiden työntekijöiden vastaukset koskien työvälineiden käytön työhön tuomaa lisäarvoa.

Vastauksista ilmeni, että toiminnallisten menetelmien käyttö edesauttaa vapaamman työskentelyilmapiirin syntymistä. Joissakin tapauksissa koettiin myös asiakkaan saavan apua parempaan keskittymiseen ja asiakkaalle tärkeiden aiheiden äärelle asettumisessa.

Mielestäni tapaamisen ilmapiiri oli rennompaa. Oli helpompaa hahmottaa asiakkaan tilannetta.

Oli hyvää asettua asiakkaalle tärkeiden asioiden äärelle ja tarkastella hänen arkeaan niistä käsin.

Verkostokartan käyttäminen antaa lisäarvoa Toipumisorientaation mukaiselle toiminnalle.

Asiakastyöskentelyn aikana työvälineiden käytöstä aiheutuneita haittoja ei havaittu. Ajatuksia herättäviä näkökulmia kuitenkin nousi esiin.

Haittoja ei ollut. Mielestäni oli hyvä, että asiakas uskalsi sanoa, ettei tykännyt kaikista kysymyksistä. Se ehkä vahvisti hänen rajaamisen taitojaan.

Pohdin, että en kai mene liian syvälle, että asiakkaalle nouse pintaan liian voimakkaita tunteita. -- Jääkö asiat pohdituttamaan häntä, osaako hän hakea apua, mikäli joku asia alkaa ahdistamaan.

On tärkeää antaa asiakkaan pohdinnoille tilaa ja pitää keskustelun ilmapiiri hyvänä, muutoin kokemuksesta voi tulla raskas.

Kehittämisehdotuksena nousi kysymys, kuinka työvälineitä pystyisi käyttämään myös jatkotyöskentelyssä? Myös työskentelyn hyvin rajallinen aika herätti pohdintaa. Positiivinen asenne koskien työvälineiden käyttöä kuitenkin heijastui kaikkien kysymysten kohdalla.

Jäin pohtimaan, miten kartta ei jäisi vain yhdeksi irralliseksi kerraksi. -- Eli miten voisi karttaa hyödyntää myöhemmin etenkin asiakkaiden kanssa, jotka eivät hirveästi itse tuota puhetta?

Aika on hyvä huomioida. Mielestäni on vaikea kesken kaiken sanoa asiakkaalle, että nyt valitettavasti joudutaan lopettamaan, mikäli asiakas on juuri päässyt vauhtiin.

Pelitarina-kortit rohkeasti käyttöön! Pelaaminen on niin iso osa monen asiakkaan elämää, että siitä on tärkeää puhua avoimesti, tuomitsematta ja laaja-alaisesti.

6.3 FORMS-kyselylomakkeiden vastaukset asiakkailta

Työpajoihin osallistuneet työntekijät saivat FORMS-kyselylomakkeet täytettäväksi itselleen ja asiakkaalleen, jonka kanssa kokeilivat työpajoissa esiteltyjä työvälineitä. FORMS-palautteita saatiin viideltä (5) asiakkaalta, jotka olivat kokeilleet työvälineitä yhdessä työntekijänsä kanssa.

Ensimmäiset kolme kysymystä koskivat suostumusta nimettömänä annetun palautteen hyödyntämistä kehittämis- ja tutkimustarkoitukseen opiskelijoiden opinäytetyössä, asiakkaan ikää ja sitä mistä työvälineestä antoi palautetta. Kysymyksiin 4–17 vastattiin vaihtoehdoista asteikolla 1–5 (5= täysin samaa mieltä, 4= jokseenkin samaa mieltä, 3= en samaa enkä eri mieltä, 2= jokseenkin eri mieltä ja 1= täysin eri mieltä). Lopuksi sai antaa vapaamuotoista palautetta ja vinkkejä työntekijöille koskien työvälineen käyttöä.

Vastanneista neljä vastasi olevansa yli 30-vuotias ja yksi alle 30-vuotias. Heistä kaksi oli kokeillut työpajoissa esitellyistä työvälineistä Pelitarinaa, yksi sosiaalista verkostokarttaa ja kaksi ekokarttaa.

Asiakaspalautteiden vastauksissa korostuivat heidän kokemuksensa arvostetusti kohdatuksi tulemisesta ja siitä, että työväline oli auttanut heitä kertomaan elämästään. Lähes kaikki vastaajat olivat jokseenkin samaa mieltä tai täysin samaa mieltä siitä, että yhteistyö työntekijän kanssa oli parantunut ja syventynyt, ja että he suosittelisivat tällaista työskentelyä muille asiakkaille.

Siitä olivatko työntekijät osanneet kertoa hyvin työvälineistä, kaksi vastaajista ei ollut samaa eikä eri mieltä. Asiakkaat kokivat pääosin yhteiseen työskentelyyn osallistumisen helpoksi ja että työskentely auttoi heitä kertomaan ja puhumaan omasta elämästään. Kysymyksessä vaikeista asioista puhumiseen vastaukset olivat pääosin neutraaleja, mutta osa vastaajista koki myös siinä olevansa samaa tai jokseenkin samaa mieltä.

Eniten eroja vastauksissa tuli esiin kysymyksessä omien vahvuuksien ja voimavarojen löytämisestä, jossa yksi vastaajista oli kokenut olevansa täysin eri mieltä, kun taas kaksi vastaajista jokseenkin samaa mieltä ja kaksi täysin samaa mieltä. Eniten jokseenkin samaa tai täysin samaa mieltä sekä neutraaleja (ei samaa eikä eri mieltä) vastauksia tuli kysymyksistä, jotka kartoittivat tavoitteiden asettamista, elämäntilanteen jäsentymistä, apua ja tukea sekä kokemusta työskentelystä tunnelmaisun apuna. (Kuvio 5. ja Taulukko 1.)

Kuvio 5. FORMS-kyselylomakkeiden täyttäneiden asiakkaiden vastausten keskiarvo koskien kokeiltujen työvälineiden käyttöä.

Taulukko 1. FORMS-kyselylomakkeiden täyttäneiden asiakkaiden vastaukset määrällisesti.

Kysymykset	(5) täysin samaa mieltä	(4) jokooskin samaa mieltä	(3) en samaa enkä eri mieltä	(2) jokooskin eri mieltä	(1) täysin eri mieltä
4. Työntekijä osasi kertoa minulle hyvin uudesta työvälineestä.	2	1	2	0	0
5. Minun oli helppoa osallistua yhteiseen työskentelyyn.	2	2	1	0	0
6. Työvälinettä käytettäessä syntyi työntekijän kanssa hyviä keskusteluja.	1	4	0	0	0
7. Minut kohdattiin arvostavasti.	4	1	0	0	0
8. Työväline auttoi kertomaan ja puhumaan omasta elämästäni.	3	2	0	0	0
9. Työvälineen avulla oli mahdollista puhua vaikeistakin asioista.	1	1	3	0	0
10. Sain työvälineen käyttämisen avulla uusia ajatuksia ja näkökulmia omaan elämäni.	1	1	2	0	1
11. Löysin omia vahvuuksia ja voimavaroja työskentelyn aikana.	2	2	0	0	1
12. Yhteistyö työntekijän kanssa parantui ja syveni työskentelyn aikana.	3	1	1	0	0
13. Pystyin asettamaan uusia tavoitteita.	0	1	3	1	0
14. Elämäntilanteeni jäsenyi työskentelyn aikana.	1	2	2	0	0
15. Työskentely auttoi minua saamaan tarvitsemani apua ja tukea.	0	2	3	0	0
16. Työskentely auttoi minua ilmaisemaan tunteitani.	1	2	2	0	0
17. Suositteisin tällaista työskentelyä muille asiakkaille.	3	1	1	0	0

Kyselylomakkeen kahdessa viimeisessä kysymyksessä 18–19 oli mahdollista vastata kirjoittamalla siihen tarkoitettuun kenttään. Vastauksista ilmeni minkälaisia ajatuksia ja huomioita asiakkailta oli herännyt heidän käyttäessään työvälineitä. Vastaukset sisälsivät myös hyviä ja kallisarvoisia vinkkejä, joita työntekijöiden olisi hyvä huomioida tulevaisuudessa työvälineitä käyttäessään. Esiin nousseet huomiot olivat työvälinekohtaisia ja koskivat ekokarttaa, Pelitarinaa sekä sosiaalista verkostokarttaa. Työskentelyn toivottiin toteutuvan useammalla kerralla. Haittoja välineiden käytöstä ei koettu.

Oli mukava saada itse täyttää kartta ja miettiä henkilöitä, jotka ovat minulle tärkeitä.

Karttaa pitäisi täyttää usealla eri tapaamiskerralla, varsinkin jos yllä oleviin kysymyksiin pitää vastata. Jättää tulkinnan varaan, mitä ekokartalla haetaan.

Mukana olisi hyvä olla kannettava tietokone tai tabletti, jonka avulla pelejä voi näyttää, sillä ne ovat audio ja visuaalisia kokemuksia ja mediana niistä on vaikea kertoa pelkän tekstin avulla, ellei henkilö ole kerronnaltaan taitava.

6.4 Kehittämisehdotukset

Aineistosta kävi ilmi menetelmäkoulutuksen tarpeellisuus. Osallistujat kaipaivat menetelmiä monipuolisesti sovellettavaksi ammattimaisella ohjauksella. Erityisesti nopeakäyttöisiä ja ryhmissä toteutettavia menetelmiä sekä narratiivisia ja tunnetyöskentelyyn liittyviä työvälineitä toivottiin esiteltäviksi ja kokeiltaviksi. Yhtenevä linjaus siitä, onko työvälineiden tuotoksia mahdollista tai tarpeellista dokumentoida, herätti keskustelua osallistujien kesken.

Elämänjana-menetelmästä nousi idea palvelujen-janaan, jonka osallistujat näkivät mielenkiintoiseksi tavaksi saada ensikäden kokemustietoa palvelujen toimivuudesta ja kehittämisen tarpeista. Osallistujat kertoivat soveltaneensa elämänjana-tyyppistä menetelmää työssään esimerkiksi päihdehistorian ja asumishistorian kartoitukseen. Sosiaalisen verkostokartan nähtiin soveltuvan tuetun

asumisen asiakkaan läheisverkoston kartoitukseen. Ekokartta voisi soveltua palvelutarpeen arviointiin perinteisen lomakkeen rinnalle tai menetelmäksi syvempää kartoitusta varten. Sitä oli käytetty työtiimissä case-work -tyylisesti havainnollistamaan asiakastapausta.

6.5 Palaute työpajojen sisällöstä ja toteutuksesta

Ensimmäisellä työpajakerralla palautetta kerättiin Teamsin Chat-kommentteihin ja Mentimeter-virtuaaliseen. Palautteista ilmeni työpajan olleen mielenkiintoinen ja innostava. Osallistajat kokivat työpajan voimaannuttavaksi ja käytännön harjoituksen antoisaksi (elämänjana). He kertoivat saaneensa uutta tietoa ja näkökulmia sekä rohkeutta kokeilla työvälineitä asiakastyössä. Seuraavan työpajakerran toivottiin toteutuvan kasvotusten, poikkeustilan mahdollisten rajoitusten puitteissa, ja tulevilta työpajakerroilta toivottiin pienryhmässä tapahtuvaa työskentelyä.

Kiitos hyvästä koulutuksesta. Mahtava saada uusia työkaluja omaan työhön. Auttaa asiakkaita avaamaan elämänsä enemmän, mitä kautta myös löytyy keinoja tukea ja auttaa heitä elämässä eteenpäin.

Sain uutta tietoa esim. Pelitarina. Tajusin että sitähan voi käyttää vaikkei itse olisikaan koskaan ollut mikään pelaaja eikä näistä netti-peleistä mitään ymmärrä... eli luovuus ja rohkeus lisääntyi. Kiitos hyvästä työpajasta!

Toivon ylläpitoon ja motivoinnin herättelyyn.

Toisen ja kolmannen työpajakerran palautteet kerättiin kirjallisilla lomakkeilla paikan päällä. Esitellyistä menetelmistä ekokartta oli osallistujien mukaan menetelmänä mielenkiintoinen, käyttökelpoinen ja monet kertoivat aikovansa kokeilla työvälinettä asiakkaiden kanssa ja ottaa työvälineen mukaan asiakastyöhönsä. Muiden kokemusten kuuntelu ja reflektointi oli rakentavaa. Osallistajat kokivat saaneensa vinkkejä, vertaistukea ja inspiraatiota menetelmien kokeiluun. Palautteista nousi esiin myös se, että työpajan toteutuminen livenä ja kollegoiden

tapaaminen oli ollut positiivista, tehokasta ja virkistävää. Kahdessa palautteessa osallistuja mainitsi kokeneensa hybridimuotoisen työpajan toimimattomana, koska työpajakeskustelun tallennuksen kanssa oli ollut hankaluuksia.

Uutta näkökulmaa, välineitä, erilaista lähestymistapaa ja inspiraatiota. Kaiken kaikkiaan erinomainen ja onnistunut työpaja. Ja eväät!

Hyviä ajatuksia menetelmien käyttöön. Tosi kiva nähdä liveinä. Virkistävää ja vuorovaikutteista!

Oli hyvä kokeilla menetelmää itse ennen kuin kokeilee asiakkaan kanssa. Rahatarina varmasti hyvä keino herätellä asiakkaan suhdetta rahaan. Ylipäättään tykkäsin koulutussetistä kovasti, kun itse konkreettisesti sai kokeilla menetelmiä. Paljon helpompi viedä työhön mukanaan.

7 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Huomioimme eettisyyden koko työskentelyn aikana. Ennen tutkimuksen parissa työskentelyn aloittamista tutustuimme opinnäytetyötä koskeviin eettisiin suosituksiin (Arene, 2020) ja toimimme opinnäytetyön prosessin aikana niiden mukaisesti. Tutkimuksen eettisiin periaatteisiin kuuluu puolueettomuus, tutkittavien informoiminen, aineiston asianmukainen keruu, säilytys ja hävittäminen, objektiivinen analysointi ja tutkittavien anonymiteetin varmistaminen. Tutkijan tulee tiedostaa, miksi on valinnut kyseisen tutkimusaiheen ja tunnistaa omat ennakoasenteet ja -käsitykset tutkittavasta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku Eri perinteiden suhde tutkimusetiikkaan.) Aikuissosiaalityön ja sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaat ovat haavoittuvassa asemassa, ja tämän vuoksi anonymiteetin säilyminen oli erityisen tärkeää. Tämän vuoksi myös tutkimus oli tarpeellinen ja perusteltu, saadakseen tietoa siitä, soveltuvatko menetelmät aikuissosiaalityön puolelle ja kuinka työvälineiden käyttöä voi hyödyntää ja missä asiakasprosessin vaiheessa.

Olimme selvittäneet esteellisyytemme, eikä meillä ole sellaista suhdetta käsiteltävään asiaan tai asianosaisiin, mikä olisi vaikuttanut objektiivisuuteemme. Tutkimuksemme kannalta ei ollut tarpeen käsitellä henkilötietoja tai erityisiä henkilötietoryhmiä. Käsittelemämme aineisto oli anonymisoitu. Meille oli nimetty yhteyshenkilö Soccalta, joka toimi mentorinamme ja jolta saimme työelämänäkökulmaa.

Olemme toimineet hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti koko opinnäytetyöprosessin ajan. Työpajasarjan alussa esitelimme itsemme ja opinnäytetyömme aiheen työpajoihin osallistuneille. Osallistumalla työpajoihin saimme syvempää omakohtaista kokemusta esitelyjen työvälineiden käytöstä. Emme tallentaneet tai keränneet työpajoista mitään tietoja. Poistimme Teams- keskustelut alustalta omilta koneiltamme jokaisen työpajakerran päätyttyä. Tapaamisten alussa suostumus työpajojen tallentamiseen pyydettiin suullisesti joka kerralla ja varmistettiin, että osallistujat tiesivät mihin osallistuivat ja että osallistuminen oli täysin vapaaehtoista. Tallentamisen pystyi keskeyttämään ja suostumus oli mahdollista perua milloin tahansa. Näistä asioista informoitiin osallistujia infokirjeessä.

FORMS-kyselylomakkeissa ensimmäinen kysymys koski suostumusta tietojen luovuttamiseen opinnäyte- ja kehittämistyötä varten. Kyselylomakkeet laadittiin Soccan toimesta. Aineiston anonymisointi ja litterointi oli tehty Soccan toimesta, kun saimme aineiston käyttöömmek. Aineiston laadun varmistamiseksi opiskelijan tulee varmistaa, että aineisto on eettinen, väärentämätön, sisäisesti ristiriidaton, kattava ja ajantasainen. (Arene, 2020). Tutkimusaineiston laadun varmistamiseksi osallistuimme kahteen työpajaan opinnäytetyön tekijöinä. Emme osallistuneet keskusteluihin tai FORMS-kyselylomakkeiden laatimiseen. Näin emme ohjailleet puheenaiheita tai tilanteiden kulkua tai johdatelleet osallistujia kysymyksillä. Halusimme kyselylomakkeiden vastausten tuovan esiin ammattilaisten ja asiakkaiden ääntä mahdollisimman autenttisesti.

Aineiston oikeanlaista käsittelyä varmistimme anomalla tutkimusluvan Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupungilta. Soccan yhteyshenkilö luovutti tutkimusaineiston sen jälkeen kun kaikki tutkimusluvut ja suostumukset oli myönnetty ja saatu.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Ensimmäinen tutkimuskysymys oli, kuinka ammattilaiset kokivat toiminnallisten menetelmien käytön. Työvälineiden koettiin soveltuvan aikuissosiaalityöhön sekä sosiaaliseen kuntoutukseen ja tuovan lisäarvoa asiakastyöhön (Kuvio 3.) Työvälineiden kokeilu sai osallistujien mukaan heidät ymmärtämään paremmin asiakasnäkökulmaa. Eriteltyjen ja kokeiltujen työvälineiden nähtiin soveltuvan asiakasprosessin eri vaiheisiin ja toimivan matalan kynnyksen puheeksi ottamisen välineinä sekä keskustelun tukena. Niiden nähtiin olevan tärkeitä ja merkityksellisiä työvälineitä asiakkaan toipumisprosessin hahmottamisessa.

Työvälineiden koettiin olevan laajalti sovellettavissa yksilöllisesti ja niiden kautta nähtiin mahdollisena löytää yhteistä tarttumapintaa esimerkiksi yhteisten kiinnostusten kohteiden kautta. Niiden koettiin edesauttavan avoimuutta ja luottamusuhteen rakentumista työntekijän ja asiakkaan välillä. Aineisto toi esiin toiminnallisten työvälineiden sovellettavuuden mahdollisuuksia ja työvälineiden kokeilun nähtiin tuoneen esiin sellaista tietoa asiakkaan tilanteesta, jota ei aiemmin ollut tullut esiin.

Päättelemme toiminnallisten menetelmien olevan tärkeitä aikuissosiaalityön toteuttamisessa sekä Perttulan kuvaaman ”toisen tiedon” tuottamisen välineinä. Hän kuvaa toisen tiedon kumpuavan arjen kokemuksellisuudesta ja se on tärkeä osa sosiaalityöntekijän ja asiakkaan vastavuoroista suhdetta ja yhteistoimintaa sekä rinnallakulkijan positiota. Sen voidaan nähdä tulevan esiin tilanteissa, joissa irrottaudutaan perinteisten lähestymistapojen kaavoista ja mahdollisesti institutionaalisista järjestelmän rajoituksista. (Perttula, 2021, s. 97–98.)

Työvälineiden käytön koettiin vahvistavan voimavaralähtöisyys-ajattelua ja parantavan vuorovaikutusta sekä yhteistoimijuutta. Tuloksista nousi esiin asiakkaan toimijuuden vahvistuminen menetelmien käytön kautta. Työvälineiden käytön koettiin auttavan asiakasta ottamaan etäisyyttä asioihin ja näkemään omaa toipumistaan konkreettisemmin. Toimijuuden syntyminen edellyttää asiakkaan tuntemaa osallisuutta ja sen vahvistamiseen tarvitaan pidempiaikaista

molemminpuolista kumppanuutta sekä työntekijän aitoa kiinnostusta asiakkaan elämässä kohtaamiaan asioita kohtaan (Tuominen, 2021, s. 113). Yhteistoiminta toteutuu silloin kun kaksi eri valta-asemassa olevaa toimivat heikommassa asemassa olevan hyväksi (Bandura, 2001).

Tutkimuksesta esiin nousseet tulokset ammattilaisen roolia koskien vahvistivat käsitystä sosiaalialalla työskentelevän roolista rinnallakulkijana ja yhteistoiminnan edistäjänä. Rinnallakulkijan rooli on esimerkiksi suojata asiakasta erilaisilta aktivointivaateilta, jos tilanne sitä edellyttää. (Juhila, 2006, s. 137–138).

Tuloksista tuli esiin työhön ja menetelmien käyttöön liittyvät ajalliset haasteet. Menetelmien käytön oikea-aikaisuus koettiin tärkeäksi. Sekä työntekijät että asiakkaat kokivat, että työskentelyyn tulisi varata useampi tapaamiskerta. Matthies ym. tutkimuksen mukaan PRO SOS osahankkeen kehittämistutkimuksen tuloksista käy ilmi työntekijän ja asiakkaan luottamussuhteen tärkeys ja sen syntyminen useammalla tapaamiskerralla. Asiakkaan työntekijään tukeutumiseen vaikutti kiireettömyys ja työntekijän pysyvyys. Hollinrake (2019) peräänkuuluttaa aikaa suhdeperustaiselle työskentelylle, jossa tärkeää on menetelmällinen kohtamisosaaminen, pitkäjänteinen työskentely sekä luovien ratkaisujen etsiminen yhdessä asiakkaan kanssa.

Tuloksista kävi ilmi koettu menetelmäkoulutuksen tarpeellisuus aikuissosiaalityön kentällä. Esiteltyjen työvälineiden omakohtainen kokeilu koettiin tärkeänä ja hyödyllisenä. Työpajassa harjoittelu madalsi kynnyistä sekä antoi rohkeutta ja inspiraatiota lähteä kokeilemaan työvälineitä asiakkaiden kanssa. Yhdistämällä erilaisia menetelmiä ja monialaista osaamista on mahdollista saavuttaa toivottuja vaikutuksia. Erilaisten haasteiden ja muutosten edessä kehittämisvalmius on osa ammattitaitoa. (Karjalainen ym., 2021, s. 21.)

Toinen tutkimuskysymyksemme keskittyi siihen, kuinka asiakkaat kokivat toiminnallisten menetelmien käytön. Eniten eroja asiakkaille kohdistetun kyselyn vastauksissa tuli esiin kysymyksessä omien vahvuuksien ja voimavarojen löytämisestä. Tämä oli kuitenkin yksi kysymyksistä, joihin neljä (4) viidestä (5) vastaajasta oli vastannut joko täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä.

Päätelämme että tämä tulos on merkittävä ja näiden vastausten perusteella työskentely on ollut onnistunutta kuntouttavan sosiaalityön ja työorientaation lähtökohdista käsin. Se, että asiakkaat kokivat pystyneensä kertomaan elämästään ja suhteen työntekijän kanssa parantuneen ja syventyneen työskentelyn aikana, antaa viitteitä siitä, että työvälineiden käyttö edesauttaa vuorovaikutusta ja suhdeperustaista työskentelyä.

Kysymyksessä tavoitteiden asettamisesta vastaukset olivat pääosin neutraaleja. Kolme vastaajista oli vastannut ei samaa eikä eri mieltä. Yksi vastaajista oli jokseenkin eri mieltä ja yksi jokseenkin samaa mieltä siitä, että he olivat pystyneet asettamaan uusia tavoitteita. Asiakaspalautteessa mainittiin, että työvälinettä olisi hyvä käyttää useammalla tapaamiskerralla, etenkin jos täytyy vastata kyse-lylomakkeen kaltaisiin kysymyksiin. Tämä jättää tulkinnan varaa sille, voisiko esimerkiksi tavoitteiden asettaminen selkeytyä useammalla kerralla työvälinettä käytettäessä.

KAImeR-teorian mukaan mekanismit vaikuttavat muun muassa tavoitteiden asettamiseen ja saavuttamiseen. Laukaisevia tekijöitä on tunnistettavissa työntekijän ja asiakkaan keskinäisessä vuorovaikutussuhteessa. Tavoitteen saavuttamista edistäviä ajattelumalleja saattaa sisäistyä työntekijän ja asiakkaan välisten keskusteluiden myötä. (Blom & Moren, 2015.) Tavoitteet ovat myös helpommin saavutettavissa, mikäli myötätuntoinen ja kunnioittava vuorovaikutus on työskentelyssä läsnä. Aikuissosiaalityö ei aina ole uusiin tavoitteisiin tähtäävää, vaan osa asiakkaista tarvitsee tukea siihen, että heidän elämäntilanteensa pysyisi vakaana. (Matthies ym. 2021, s. 198, 202.) Aikuissosiaalityön ja kuntouttavan sosiaalityön asiakkaiden sen hetkiset voimavarat saattoivat vaikuttaa siihen, ettei vastauksia kaikilta asiakkailta saatu. On hyvä muistaa, että myös asiakkaan toimimisprosessin vaihe voi vaikuttaa heidän vastauksiinsa tai vastaamattomuuteensa.

Kolmas tutkimuskysymyksen kohdalla tarkastelimme, millaisia kehittämissuhteita aineistosta nousee esiin. Osallistujilla oli paljon kokemustietoa ja taitoa soveltaa menetelmiä, mutta yksilöllisiä eroja ohjeiden tai asteikoiden tulkinnassa tuli esiin, mikä aiheutti osalle osallistujista epävarmuutta. Päätelimme tästä, että

ehkä jonkunlaiselle menetelmien soveltamisoppaalle olisi käyttöä ja se voisi madaltaa työntekijöiden kynnystä lähteä kokeilemaan menetelmiä omassa työssään, eri työympäristöissä ja erilaisten asiakasryhmien kanssa. Karjalaisen mukaan tulevaisuudessa sosiaalityön tarkoitus on toimia lähellä ihmisiä ja heidän elinympäristöänsä ja sosiaalityö tulee olemaan matalalla kynnyksellä tavoitettava lähipalvelua, missä kuvastuu vahvasti yhteisöllinen lähestymistapa sekä yhteiskunnallinen näkökulma. Taustalla on globaaleihin ja paikallisten ilmiöiden ymmärtäminen. (Karjalainen ym. 2019, s. 26.) Sekä asiakaspalautteesta, että työntekijöiden keskusteluista tuli esiin, että työvälinettä tulisi käyttää useammalla tapaamiskerralla. Tämän perusteella työvälineistä voisi olla hyötyä pitkäjänteisessä työskentelyssä ja aihe vaatisi jatkotutkimusta.

9 POHDINTA

Koimme opinnäytetyön aiheen hyvin mielenkiitoiseksi ja ajankohtaiseksi. Yhteistyökumppanin ja aiheen varmistumisen jälkeen alkoi hyvin tiivis ja monitahoinen työskentely. Suunnitelmamme valmistui nopeassa aikataulussa, koska tutkimuslupia tuli hakea kolmelta eri kunnalta ja aikataulut niihin liittyen olivat tiukat. Tutkimusaineisto koottiin 10.2–9.6.2022 välisenä aikana. Aloitimme tutkimusaineiston analyysin 23.6.2022 jälkeen, kun kaikki aineisto oli kerätty ja luovutettu meidän käyttöömme. Tämä raportti ja sen tulokset ovat valmistuneet 8.11.2022. Koimme, että koneellisen litteroinnin tuottamaa tekstiä oli paikoittain haasteellista lukea. Aineiston sisältö oli kuitenkin ymmärrettävää ja ydinasiat tulivat hyvin esille.

Opinnäytetyön laatiminen on antanut laaja-alaista ymmärrystä ja osaamista työskentelyprosessin aikana. Koemme jokaisella työskentelyn vaiheella olleen tärkeää ja opettava merkitys työmme ja ammatillisen kasvun kannalta. Opinnot ovat jatkuvasti kehittäneet sosionomin osaamisvaatimusten määrittelemää asiantuntijuutta. (Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2016). Työyhteisö- ja johtamisosaamisemme sosionomin kompetenssina (Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2016) on vahvistunut työskentelyssä työelämäkumppanin ja ohjaavien opettajien kanssa sekä parityöskentelyn näkökulmasta. Yhteistyö ja opinnäytetyöprosessi ovat vahvistaneet ammatillista osaamista, jota tulemme hyödyntämään tulevaisuudessa sosionomille soveltuvissa työtehtävissä.

Olemme opinnäytetyöprosessin aikana päässeet tutustumaan ja syventymään erilaisiin työorientaatioihin sekä niitä koskevaan kirjallisuuteen ja saaneet arvokasta työelämän näkökulmaa. Olemme myös tutustuneet paremmin nykyiseen palvelujärjestelmään ja siihen mitä aikuissosiaalityö ja sosiaalinen kuntoutus pitää sisällään. Työpajaproessin aikana sekä siitä saadusta palautteesta tuli esille hyvin myös se, kuinka tärkeää on saada vaihtaa ajatuksia ja vertaistukea kollegoilta. Myös työntekijän rooli ja positio rinnalla kulkijan ja yhteistoiminnan

edistäjänä sai uutta sisällöllistä merkitystä. Oli mielenkiintoista olla selvittämässä miten toiminnalliset menetelmät toimivat aikuissosiaalityössä ja minkälaisia työvälineitä tarkemmin käytetään.

Koimme moniammatillisen yhteistyön prosessin aikana hyvin opettavaksi. Yhteisen päämäärän tavoittelemisen ja lopputuloksen hahmottaminen vaatii aloitetykyä, kärsivällisyyttä ja pitkäjänteisyyttä. Työskentely vahvisti järjestelmällisyyttä, vastuullisuutta, kommunikaatiotaitoja ja ratkaisukeskeistä työtettä. Etäopetuksen ansiosta koemme kehittyneemme myös tietoteknisen osaamisen ja erilaisten verkkopohjaisten kommunikaatio- ja kokousalustojen käyttäjinä.

Arvioimme, että saimme vastaukset tutkimuskysymyksiimme ja saavutimme tavoitteemme hyvin. Osaamme toimia tutkimus- ja kehittämistyön eettisten periaatteiden ja ohjeiden mukaisesti ja osaamme toteuttaa laadullisen tutkimuksen eri vaiheineen. Teimme ensimmäistä kertaa sisällönanalyysin ja yllätyimme, kuinka hyvin olennainen tieto ja tulokset eri kategorioista nousivat esiin.

FORMS-kyselyyn vastanneiden määrä oli valitettavasti alhainen. Määrästä huolimatta koimme kyselyvastaukset ja kerääntyneen tutkimusaineiston hyvin informatiiviseksi ja suuntaa antavaksi menetelmien sovellettavuudesta aikuissosiaalityöhön. Koemme, että saaduista vastauksista nousivat hyvin esiin olennaiset asiat koskien asiakkaiden kokemuksia työskentelyyn lähdön helppoudesta, työntekijäasiakassuhteen syvenemisestä ja siitä, että he kokivat tulleen arvostetusti kohdatuksi. Merkittävimpänä meille näyttäytyy myös tulos siitä, että suuri osa asiakkaista oli kokenut löytäneensä omia vahvuuksiaan sekä voimavarojaan työskentelyn aikana. Anonyymien kyselylomakkeiden avulla saatiin ensi käden tietoa asiakkaiden kokemuksista, toiveista ja kehittämis ehdotuksia työvälineiden käyttöön liittyen.

Yllätyimme työntekijöille kohdennettuihin kyselyihin vastanneiden vähäisestä määrästä. Sopivat tilaisuudet ja ajalliset resurssit, tai oikeammin niiden puute, kokeilla menetelmiä vaikuttivat työntekijöiden mukaan siihen, pääsivätkö he kokeilemaan työvälineitä työpajakertojen välillä. Hyvinvoinnin ja osallisuuden lisääminen edellyttää, että on aikaa suhdeperustaiselle työskentelylle ja asiakkaiden

kohtaamiselle, varsinkin kun viime vuosina Covid-pandemian aikana etätapaamiset ovat arkipäiväistyneet. Covid-pandemian jälkeen korostuu myös työntekijöiden vertaistuen tarve. Tutkimus antaa viitteitä siitä, että työvälineiden käyttö ja työpajasarjan kaltainen menetelmäkoulutus edesauttaa myös työhyvinvointia.

Samalla kun aktivointipolitiikka asettaa lisää ehtoja ja vaateita koskien yksilön työllistymistä ja meillä on mahdollisesti edessämme lisääntynyt sosiaalipalvelujen tarve tulevaisuudessa, näemme tällaisen työskentelyn olevan ensimmäinen askel ennen kuin asiakkaan kanssa lähdetään edes yhdessä pohtimaan tavoitteita, mille alalle hän voisi lähteä kouluttautumaan tai mahdollisesti työllistyä. Nämä käytännön työvälineet ovat lähes ilmaisia, edesauttavat yksilöä tunnistamaan vahvuuksiaan ja osaamistaan ja pidemmällä aikavälillä niillä voi olla kauaskantoisia vaikutuksia. Tämän näemme asiana, joka pitäisi mahdollistaa kaikille ja se saattaa edellyttää totutuista työtavoista poikkeamista ja irtaantumista rakennelähtöisyydestä takaisin ihmis- ja elämäntilannelähtöiseen ja suhdeperustaiseen työhön.

Sosionomin kompetensseihin kuuluu tutkimus- ja menetelmäkehittäminen toimintakäytäntöjen kehittämiseksi (Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2016). Näemme, että tutkimuksemme tuotti tietoa hyvinvoinnin sekä toimintakäytäntöjen kehittämiseksi ja edistämiseksi. Tutkimustuloksemme antavat suuntaa ja vahvistavat jo tehtyjen tutkimusten tuloksia menetelmäkoulutuksen tarpeellisuudesta. Näemme, että menetelmäkoulutuksen tulisi olla osa alalla edellytettävää jatkuvaa oppimista ja koulutusta. Olemme tuoneet tutkimuksessamme esille sekä työntekijöiden, kokemusasiantuntijoiden että asiakkaiden ääntä. Toivomme, että tutkimuksemme edistää aikuissosiaalityön asiakkaiden yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumisen mahdollisuuksia, mikä on tärkeä osa sosionomin kompetensseja. Koemme tärkeäksi erityisesti sen, että aikuissosiaalityötä kehitetään yhdessä asiakkaiden kanssa.

LÄHTEET

- Arene (2020). Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto. Ammattikorkeakoulujen eettiset suositukset. Saatavilla <https://www.arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory. An agentic perspective. *Annual Review of Psychology* 52, s.1-26. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.1>
- Blom, B. & Morén, S. (2015). *Teori för socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur
- Diakonia-ammattikorkeakoulu. 2016. Sosionomi (AMK)-koulutuksesta valmistuneen osaamisvaatimukset eli kompetenssit. Saatavilla 1.10.2022 <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-%20suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi/#da8be87c>
- Hartman, A. (1995) Diagrammatic assesment of family relationships. *Families in society*; Milwaukee 76(2). <https://www.proquest.com/scholarly-journals/diagrammatic-assessment-family-relationships/docview/230159909/se-2>
- Hedman, R. (2021). *Osallisuus aikuissosiaalityössä. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen menetelmiä aikuissosiaalityössä* [Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-202102221731>
- Hollinrake, S. (2019). Theoretical perspectives for relationship-base practice with adults. Teoksessa Heidi Dix, Sue Hollinrake & Jennifer Meade (toim.): *Relationship-based Social Work with Adults* (s.9-25). Hertfordshire: Critical Publishing.
- Jaakola, A-M., Kaittila A., Linnossuo O., Laitinen M., Valta R. & Ylönen O. (2021). *Elämänjana lasten, nuorten ja perheiden kanssa tehtävässä sosiaalityössä*. Sosiaalityeiden laitoksen julkaisu 2. Saatavilla 2.3.2022 <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/152528/Elämänjana.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Juhila, K. (2006). *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Tampere. Vastapaino.

- Juhila, K. (2008) Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön areenat. Teoksessa Jokinen, A., & Juhila, K.(toim.) *Sosiaalityö aikuisten parissa* (s.14–147). Tampere. Vastapaino.
- Karjalainen, P., Kivipelto M., Liukko E., Muurinen, H. (2021). *Osallisuutta ja toimintakykyä vahvistava aikuissosiaalityö – opas ammattilaisille*. Saatavilla <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-648-0>
- Karjalainen, P., Metteri, A., Strömberg-Jakka, M. (2019). *TIEKARTTA 2030: Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys*. Valtio-neuvoston yhteinen julkaisuarkisto Valto. Saatavilla <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4076-5>
- Kuusikko-työryhmä (2022). Kuuden suurimman kaupungin aikuissosiaalityö vuonna 2021. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 4/2022. Edita Prima Oy 2022, Helsinki. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/22_06_22_Kuusikko_Aikuissosiaalityo_2021.pdf
- L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. <https://www.fin-lex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- Leemann, L., & Hämäläinen, R.-M. (2015). Asiakasosallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla www.thl.fi/sokra.
- Liukko, E. (2006). *Kuntouttavaa sosiaalityötä paikantamassa*. SOCCAN ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 9/2006. Saatavilla 23.02.2022 http://www.socca.fi/files/78/Kuntouttavaa_sosiaalityota_paikantamassa.pdf
- Matthies A-L., Svenlin A-R., & Turtiainen K. (2021). *Aikuissosiaalityö. Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus*. Gaudeamus.
- Matthies, A-L., Svenlin, A-R., Rantamäki, N. & Viitasalo, K. (2021). Aikuissosiaalityössä vaikuttavat mekanismit. Teoksessa A-L.Matthies, A-R. Svenlin & K. Turtiainen. *Aikuissosiaalityö. Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus* (s. 189–202). Gaudeamus.
- Niemelä, S. (2020). *Mitä ”suhdeperustaisuus” tarkoittaa sosiaalityössä?* [Kandidaatintutkielma, Jyväskylän yliopisto] <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-202009025720>

- Nietosvuori, L. (2008). Luovat ja toiminnalliset menetelmät sosionomin työssä. Teoksessa Viinamäki, Leena (toim.) *14 Puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä* (s. 135-136). http://www.oamk.fi/kirjasto/elektroniset_aineistot/ekirjat/14_puheenvuoroa_sosionomien_AMK_aseasta.pdf
- Nikander, J., Juntunen, E., Holmberg, A., & Tuominen-Thuesen, M. (2017). Aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn osaamistarpeet. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2017:13. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/aikuisten-parissa-tehtavan-sosiaalialan-tyon-osaamistarpeet>
- Pedagogiikka netissä. (i.a.) Kansanopistot. Suomen Kansanopistonyhdistys – Finlands Folkhögskolförening ry. Sosiaalipedagoginen ohjaus vapaassa sivistystyössä. Sosiaalipedagogisen ohjauksen malli. Ohjauksen työmenetelmiä. Tutustumisen menetelmiä. *Elämänjana*. Saatavilla 2.3.2022. <https://peda.net/kansanopistot/kansanopistoyhdistys/sospeva/sospevaohjaus/ot/thjo/tjml>
- Perttula, R. (2021). Nuorten aikuisten parissa tehtävä sosiaalityö. Teoksessa Matthies A-L., Svenlin A-R., & Turtiainen K. *Aikuissosiaalityö. Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus* (s. 97–98). Gaudeamus.
- Puusa, A. (toim.) & Juuti, P. (toim.) (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. (2019). Pelillisuus ja leikillisuus aikuissosiaalityössä -opas. Saatavilla 2.3.2022 https://www.socca.fi/files/8590/Pelillisuus_ja_leikillisuus_aikuissosiaalityossa_-_opas.pdf
- Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. (26.11.2019). *Pelitarina sosiaalityön välineenä*. [Video]. You Tube. <https://www.youtube.com/watch?v=aJohcgayGBs>
- Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. (6.9.2022). Aikuissosiaalityö ja sosiaalinen kuntoutus- Pääkaupunkiseudun sosiaalisen kuntoutuksen verkosto. Osaamisen kehittäminen ja kokeilut. https://www.socca.fi/files/9782/Toiminnalliset_tyovalineet_kayttoon_aikusten_sosiaalityossa_-_tyopajat.pdf

- Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. (i.a.-a). Tietoa Soccasta. Saatavilla 26.9.2022 https://www.socca.fi/tietoa_soccasta
- Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. (i.a.-b). Aikuissosiaalityö ja sosiaalinen kuntoutus. Pääkaupunkiseudun sosiaalisen kuntoutuksen verkosto. Saatavilla 26.9.2022 https://www.socca.fi/aikuissosiaalityo_ja_sosiaalinen_kuntoutus/paakaupunkiseudun_sosiaalisen_kuntoutuksen_verkosto
- Riihelä-Palmu, S. (2008). *"Eri teitä samalle laiturille". Toiminnalliset menetelmät perheneuvolan sosiaalityössä.* Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-18274>
- Taina, J., & Kotiranta, T. (2014). Sosiaalityötä ja toimeentulotukea. Aikuissosiaalityö paikkaansa hakemassa. Teoksessa Haverinen, R., Kuronen, M., & Pösö, T. (toim.) *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus* (s. 187). Tampere. Vastapaino.
- Takuusäätiö. (2022). *Asiakkaan tukeminen ja kohtaaminen talous- ja velka-asioidissa. Työkaluja yksilötyöhön.* Saatavilla https://www.takuusaatio.fi/wp-content/uploads/2022/03/Tyokaluja_yksilotyohon.pdf
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2015). Tutkimus ja kehittäminen. Tutkimukset ja hankkeet. Sosku. Sosiaalinen kuntoutus. Saatavilla <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalinen-kuntoutus>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2019). Systemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementit. Kuvaus asiakastason ydinelementeistä, tavoitteista ja toimintamekanismeista. Työpaperi 33/2019. Saatavilla <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-419-6>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2020a). Tutkimus ja kehittäminen. Tutkimukset ja hankkeet. Sosku. Sosiaalisen kuntoutuksen opas. Saatavilla <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2020b). Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämiseen periaatteet. Saatavilla <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2022). Lapset nuoret ja perheet. Kehittyvät käytännöt. Systeminen toimintamalli lastensuojelussa. Saatavilla <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/systeminen-toimintamalli-lastensuojelussa>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. (1.uud.p). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuominen, T. (2021). Arjen toimijuus aikuissosiaalityön nuorilla miesasiakkaila. Teoksessa A-L. Matthies, A-R. Svenlin & K. Turtiainen (toim.), *Aikuissosiaalityö – Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus* (s. 101–117). Gaudemus.

LIITE 1. Suostumus- ja infokirje

INFOKIRJE JA SUOSTUMUS TYÖPAJAKESKUSTELUIDEN NAUHOITTAMISEEN JA HYÖDYNTÄMISEEN KEHITTÄMISTYÖSSÄ JA OPINNÄYTETYÖTUTKIMUKSESSA

HYVÄ AMMATTILAINEN

Tervetuloa mukaan toiminnalliset työvälineet käyttöön aikuisten sosiaalityössä –työpajoihin 10.2., 7.4. ja 9.6.2022 klo 9–12.

Tilaisuudet järjestetään etäyhteydellä Teamsissä tai livetyöpajoina. Työpajojen keskustelut nauhoitetaan kehittämisen- ja tutkimusaineistoksi osallistujien suostumuksella.

Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen erikoisuunnittelija Tytti Hytin organisoimissa toiminnallisten työvälineiden työpajoissa 10.2., 7.4. ja 9.6. 2022 esitellään ja kokeillaan toiminnallisia, voimavaralähtöisiä ja tutkimusperustaisia sosiaalialan työvälineitä. Työpajoissa keskustellaan työvälineiden soveltuvuudesta asiakastyöhön ja kerrotaan niiden käyttökokeuksista.

Työpajojen välillä osallistujat kokeilevat työvälineitä asiakkaiden kanssa ja raportoivat kokeiluista anonyymillä palautekyselyllä. Työntekijät pyytävät myös työvälineitä kokeillutta asiakasta antamaan palautetta anonyymisti palautekyselyllä. Oppimisprosessista ja pilotista raportoidaan kuntien blogisarjoissa.

Nauhoitettuja työpajakeskusteluja sekä palautekyselyitä hyödynnetään myös Diakin sosionomiopiskelijoiden Jenny Brigatti-Soinin ja Anu Arneimanin opinnäytetyötutkimuksessa: *Toiminnalliset menetelmät käyttöön aikuissosiaalityössä -Ammattilaisten ja asiakkaiden kokemuksia toiminnallisten menetelmien käytöstä*. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää kuinka työntekijät ja asiakkaat kokevat toiminnallisten menetelmien käytön. Opinnäytetyössä tarkastellaan menetelmien toimivuutta pääkaupunkiseudun työntekijöiden ja asiakkaiden näkökulmasta kehittämisaineiston perusteella.

Tutkimusetiikka

Osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Suostumuksen aineiston käyttämisestä tutkimustarkoitukseen voi milloin tahansa syytä ilmoittamatta perua ottamalla yhteyttä Tytti Hyttiin sähköpostilla tytti.s.hytti@hus.fi tai soittamalla 040-3340821.

Aineistoa kerätään ajalla 10.2.- 31.8.2022 ja opinnäytetyön arvioitu valmistumisaika on 31.12.2022.

Kun suostutte osallistumaan tutkimukseen, tutkimuksen vuoksi kerättyjä henkilötietojanne käsitellään yleisen edun vuoksi Euroopan yleisen tietosuoja-asetuksen (GDPR) ja Suomen tietosuojalain 1050/2018 mukaisesti (asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohdan ja 9 artiklan 2 kohdan j alakohdan mukainen rekisterinpitäjän tieteellisen tutkimuksen velvoite).

Soccan erikoisuunnittelija Tytti Hytti huolehtii henkilötietojen poistamisesta ennen aineiston luovuttamista opiskelijoille tutkimusluvan saamisen jälkeen. Opiskelijat saavat käyttöönsä

puhtaaksi kirjoitetun (litteroidun) aineiston ja kyselyvastaukset, jossa ei ole henkilötietoja. Opiskelijat ovat velvollisia säilyttämään, käyttämään ja hävittämään aineisto asianmukaisesti ja eettisesti. Opiskelijat osallistuvat itse myös työpajoihin, mutta he eivät itse tallenna henkilötietoja mihinkään vaan henkilörekisteriä ylläpitää Socassa Tytti Hytti.

Aineistoa analysoidaan niin, ettei ketään yksittäistä henkilöä voida tunnistaa. Työpajoihin osallistuneiden henkilöllisyys ei paljastu ulkopuolisille tai julkaista missään vaiheessa. Opin- näytetutkimuksessa käsitellään vain tutkimuksen kannalta tarpeellisia tietoja.

Työpajoihin osallistuneiden henkilötietorekisteri (nimet ja s-postiosoitteet), kyselyaineisto, äänitallenteet ja tekstitiedostot säilytetään Soccan erikoissuunnittelija Tytti Hytin tietokoneella käyttäjätunnuksen ja salasanan takana ja HUSin tietosuojatulla palvelimella. Paperiset suostumuslomakkeet säilytetään asianmukaisesti Tytti Hytin lukitussa kaapissa. Tutkimusluvan saamisen jälkeen opiskelijat säilyttävät aineistoa salasanalla suojatussa kansiossa kotiko- neillaan ja mahdollista kirjallista versiota lukitussa kaapissa.

Äänitallenteet hävitetään heti puhtaaksikirjoittamisen jälkeen. Tutkimusta varten kerätyt henkilötiedot hävitetään, kun henkilötiedot eivät enää ole tarpeen tutkimuksen suoritta- miseksi tai sen tulosten asianmukaisuuden varmistamiseksi. Kaikki aineisto hävitetään opin- näytetyön julkaisun jälkeen, viimeistään 30.6.2023.

Teillä on oikeus pyytää pääsyä kerättyihin tutkimustietoihinne, pyytää korjauksia, vastustaa sitä, miten tutkimustietojanne käsitellään ja käytetään, pyytää poistoja tai pyytää, että Teille toimitetaan kopio tutkimustiedoistanne, ellei tieteellisen tutkimuksen suorittamiseen liittyvä lainsäädäntö rajoita oikeuksianne. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen erikois- suunnittelija Tytti Hytti on oikeuksiinne liittyen ensisijainen yhteyshenkilönne, tai voitte ottaa yhteyttä hänen kauttaan rekisterinpitäjän tietosuojavastaavaan. Jos olette sitä mieltä, että tutkimustietojanne käytetään sovellettavien tietosuojalakiin vastaisesti, Teillä on oikeus esit- tää valitus tietosuojaviranomaiselle Suomessa sivulla <https://tietosuoja.fi/etusivu>

Opinnäytetyö tullaan julkaisemaan ammattikorkeakoulun digitaalisessa arkistossa sekä pääkaupunkiseudun sosiaalialan Soccan julkaisuna Soccan nettisivuilla, josta se on avoi- mestä luettavissa. Oppimisprosessista ja kehittämisspilotista raportoidaan myös kuntien ja Soc- can blogisarjoissa.

Olen saanut riittävästi tietoa ja olen ymmärtänyt mihin antamani tietoja käytetään.

Lisätietoja:

Tytti Hytti
erikoissuunnittelija
Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus
PL 442, 00029 HUS
tytti.s.hytti@hus.fi
p: 040- 334 0821

SUOSTUMUS TYÖPAJAKESKUSTELUIDEN NAUHOITTAMISEEN JA HYÖDYNTÄMISEEN KEHITTÄMISTYÖSSÄ JA OPINNÄYTETYÖTUTKIMUKSESSA

Suostun työpajakeskusteluiden nauhoittamiseen ja tietojen hyödyntämiseen kehittämistyössä ja opiskelijoiden opinnäytetyötutkimuksessa.

Paikka ja aika

Suostumuksen antajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 2. Työntekijöiden FORMS-kyselyn saatekirje ja kyselylomake

TYÖNTEKIJÄKYSELYN SAATEKIRJE JA FORMS-KYSELY

Työntekijän palautelomake toiminnallisista työvälineistä

Tällä lomakkeella voit antaa palautetta asiakastyössä käyttämistäsi työvälineistä osana pääkaupunkiseudun kuntien ja Soccan pilottia *Toiminnalliset työvälineet käyttöön aikuisten sosiaalityössä*.

Täytyä jokaisesta asiakasprosessista oma palautelomake.

Lomakkeeseen vastataan ilman nimeä ja osallistuminen on vapaaehtoista. Huolehdiathan siitä, etteivät asiakkaat tai muut yksittäiset henkilöt tule tunnistetuiksi vastauksissa.

Vastaukset tuottavat arvokasta tietoa psykososiaalisesta ja kuntouttavasta työotteesta ja sen kehittämistä aikuissosiaalityössä. Kyselyn tuloksista raportoidaan aikuissosiaalityön johdolle sekä kuntien ja Soccan viestintäkanavissa ja blogisarjoissa. Voit lomakkeessa antaa luvan, että palautettasi hyödynnetään kehittämis- ja tutkimustarkoitukseen sosionomiopiskelijoiden opinnäytetyössä. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää kuinka työntekijät ja asiakkaat kokevat toiminnallisten menetelmien käytön. Menetelmien toimivuutta tarkastellaan pääkaupunkiseudun työntekijöiden ja asiakkaiden näkökulmasta anonyymina kerätyn kehittämisaineiston perusteella.

Opinnäytetyö tullaan julkaisemaan ammattikorkeakoulun digitaalisessa arkistossa sekä pääkaupunkiseudun sosiaalialan Soccan julkaisuna Soccan nettisivuilla, josta se on avoimesti luettavissa. Opinnäytetyön arvioitu valmistumisaika on 31.12.2022.

Missään vaiheessa henkilöllisyytesi ei paljastu ulkopuolisille. Opiskelijat hakevat tutkimusluvan ja ovat velvollisia säilyttämään, käyttämään ja hävittämään aineisto asianmukaisesti ja eettisesti. Opiskelijat saavat käyttöönsä aineiston, jossa ei ole henkilötietoja. Tutkimuksessa huolehditaan siitä, ettei anonyymisti vastatuista kyselyistä esiin tulleita mahdollisia henkilöön yhdistettäviä seikkoja voida tunnistaa.

Lisätietoja palautelomakkeesta antaa Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen erikoissuunnittelija Tytti Hytti, tytti.s.hytti@hus.fi, puh: 0403340821

Lämmin kiitos osallistumisesta ja tärkeän tiedon jakamisesta!

Pakollinen

1.Suostun, että nimettömänä antamaani palautetta hyödynnetään kehittämis- ja tutkimustarkoitukseen opiskelijoiden opinnäytetyössä

- Kyllä
- En

2.Työtehtäväsi

- sosiaalityöntekijä
- sosiaaliohjaaja

3.Mitä työvälinettä hyödynsin asiakkaan kanssa?

- elämänjana
- Pelitarina
- sosiaalinen verkostokartta
- ekokartta
- sukupuu
- Elämäni kuvat -valokuvausmenetelmä

4.Minkä ikäisen asiakkaan kanssa hyödynsin työvälinettä?

- alle 30-vuotiaan
- yli 30-vuotiaan

5.Missä palveluprosessin vaiheessa hyödynsin työvälinettä?

- palvelutarpeen arviointi
- suunnitelman tekeminen
- suunnitelmallinen työskentelyvaihe
- sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyö
- sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätyö

6.Miten esittelin työvälineen asiakkaalle? Huomioita, joita haluat jakaa muille työvälineen käyttöönottamisesta asiakkaan kanssa?

7.Miten käytin työvälinettä? (Teittekö etänä vai livenä? Kuvaile sitä, miten käytitte työvälinettä)

8.Millaista työvälinettä oli käyttää asiakkaan kanssa? Millaista palautetta asiakas antoi?

9.Mitä lisäarvoa työvälineen käyttäminen toi asiakastyöhön? Voit valita useampia vaihtoehtoja

- lisäsi ymmärrystä asiakkaan tilanteesta
- helpotti keskustelua ja vuorovaikutusta asiakkaan kanssa
- helpotti asiakkaan itseilmaisua ja osallistumista
- tuki asiakkaan tunneilmaisua
- auttoi löytämään asiakkaan vahvuuksia ja voimavaroja
- auttoi käsittelemään vaikeita aiheita
- rakensi luottamuksellista asiakassuhdetta
- auttoi kartoittamaan asiakkaan tukiverkostoa
- auttoi asettamaan tavoitteita työskentelylle
- paransi yhteistoimintaa asiakkaan kanssa
- tuli esille asioita, joita ei aikaisemmin ole tullut esille
- auttoi ohjaamaan oikeisiin palveluihin tai löytämään asiakkaalle muuta tukea

10. Mitä muuta haluat kertoa hyödyistä ja työvälineen tuomasta lisäarvosta työskentelylle? Mitä itse sait työvälineen käyttämisestä ammatillisesti?

11. Mitä mahdollisia haittoja työvälineen käyttämisestä oli työskentelylle asiakkaan kanssa?

12. Vapaa sana: kehittämissuhteita & vinkkejä muille ammattilaisille: mitä on hyvä huomioida työvälineitä käytettäessä?

Lähetä

LIITE 3. Asiakkaiden FORMS-kyselyn saatekirje ja kyselylomake

ASIAKKAAN KYSELYN SAATEKIRJE JA FORMS- KYSELY

Asiakkaan palautelomake toiminnallisista työvälineistä

Tällä sähköisellä lomakkeella voit antaa palautetta työskentelystä työntekijäsi kanssa. Saat lomakkeen linkin omalta työntekijältäsi, mutta työntekijät eivät näe kyselyn vastauksia. Tähän palautelomakkeeseen vastataan ilman nimeä ja osallistuminen on vapaaehtoista.

Pääkaupunkiseudun kunnissa on käynnissä kehittämisspilotti *Toiminnalliset työvälineet käyttöön aikuisten sosiaalityössä*. Kehittämistyötä tukee pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca. Toiminnallisia työvälineitä käytetään osana asiakastyötä ja niiden käyttämisestä kerätään palautetta sekä asiakkailta että työntekijöiltä. Tavoitteena on ottaa käyttöön työvälineitä, joiden avulla voidaan tutustua paremmin asiakkaan elämäntilanteeseen, vahvuuksiin ja toiveisiin.

Vastauksesi antaa arvokasta tietoa sosiaalialan työskentelytapojen kehittämistä varten. Kyselyn tuloksista raportoidaan aikuissosiaalityön johdolle sekä kuntien ja Soccan viestintäkanavissa ja blogisarjoissa. Voit lomakkeessa antaa luvan, että palautettasi hyödynnetään kehittämis- ja tutkimustarkoitukseen sosionomiopiskelijoiden opinnäytetyössä.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää kuinka työntekijät ja asiakkaat kokevat toiminnallisten menetelmien käytön. Menetelmien toimivuutta tarkastellaan pääkaupunkiseudun työntekijöiden ja asiakkaiden näkökulmasta anonyymina kerätyn kehittämisaineiston perusteella.

Opinnäytetyö tullaan julkaisemaan ammattikorkeakoulun digitaalisessa arkistossa sekä pääkaupunkiseudun sosiaalialan Soccan julkaisuna Soccan nettisivuilla, josta se on avoimesti luettavissa. Opinnäytetyön arvioitu valmistumisaika on 31.12.2022.

Missään vaiheessa henkilöllisyytesi ei paljastu ulkopuolisille. Opiskelijat hakevat tutkimusluvan ja ovat velvollisia säilyttämään, käyttämään ja hävittämään aineisto asianmukaisesti ja eettisesti. Opiskelijat saavat käyttöönsä aineiston, jossa ei ole henkilötietoja. Opiskelijat huolehtivat siitä, ettei anonyymisti vastatuista kyselyistä esiin tulleita henkilöön yhdistettäviä seikkoja voida tunnistaa.

Tähän palautekyselyyn osallistuminen tai siitä kieltäytyminen ei vaikuta millään tavalla asiakkuuteeni tai saamiini palveluihin tai etuuksiin Espoon, Helsingin tai Vantaan sosiaali- ja terveyspalveluissa.

Lisätietoja palautelomakkeesta antaa Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen erikoissuunnittelija Tytti Hytti, tytti.s.hytti@hus.fi, puh: 0403340821

Pakollinen

1.Suostun, että nimettömänä antamaani palautetta hyödynnetään kehittämis- ja tutkimustarkoitukseen opiskelijoiden opinnäytetyössä

- Kyllä
 En

2.Minkä ikäinen olet?

- alle 30-vuotias
 yli 30-vuotias

3.Mistä työvälineestä annat palautetta?

- elämänjana
 Pelitarina
 sosiaalinen verkostokartta
 ekokartta
 sukupuoli
 Elämäni kuvat -valokuvausmenetelmä

4.Työntekijä osasi kertoa minulle hyvin uudesta työvälineestä

- 1
2
3
4
5

5.Minun oli helppoa osallistua yhteiseen työskentelyyn

- 1
2
3
4
5

6. Työvälinettä käytettäessä syntyi työntekijän kanssa hyviä keskusteluja

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

7. Minut kohdattiin arvostavasti

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

8. Työväline auttoi kertomaan ja puhumaan omasta elämästäni

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

9. Työvälineen avulla oli mahdollista puhua vaikeistakin asioista

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

10. Sain uusia ajatuksia ja näkökulmia omaan elämään

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

11.Löysin omia vahvuuksia ja voimavaroja työskentelyn aikana

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

12.Yhteistyö työntekijän kanssa parantui ja syveni työskentelyn aikana

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

13.Pystyin asettamaan uusia tavoitteita

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

14.Elämäntilanteeni jäsenyi työskentelyn aikana

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

15.Työskentely auttoi minua saamaan tarvitsemaani apua ja tukea

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

16. Työskentely auttoi minua ilmaisemaan tunteitani

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

17. Suositteisin tällaista työskentelyä muille asiakkaille

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

18. Vapaa sana

Mitä ajatuksia työvälineen käyttäminen herätti? Mitä hyötyjä ja mahdollisia haittoja työvälineen käyttämisellä oli? Miten koit toiminnallisen työvälineen käyttämisen verrattuna perinteisempään työskentelyyn?

9. Vinkkejä, joita työntekijöiden olisi hyvä huomioida työvälineitä käyttäessään

Lähetä

LIITE 4. Työpajamainos

TOIMINNALLISET TYÖVÄLINEET KÄYTTÖÖN AIKUISTEN SOSIAALITYÖSSÄ –TYÖPAJAT!

Tervetuloa! Työpajat pidetään live-kokoontumisina 10.2., 7.4. ja 9.6.2022 klo 9-12. Ensimmäinen työpaja pidetään Vantaalla, toinen Helsingissä (Kavi) ja kolmas Espoossa (Valtuustotalo).

Työpajasarja on tarkoitettu työntekijöille, jotka lähtevät yksilötyössä kokeilemaan asiakkaiden kanssa työvälineitä. Ensisijaisena kohderyhmänä ovat työntekijät suunnitelmallisen aikuissosiaalityön ja sosiaalisen kuntoutuksen tiimeistä. Toiveena on, että osallistuisit kaikkiin työpajoihin.

Työpajoissa on tarkoitus esitellä ja kokeilla parin tai ryhmän kanssa erilaisia toiminnallisia, voimavara- ja tutkimusperustaisia työvälineitä. Työpajojen välillä työvälineitä kokeillaan asiakkaiden kanssa sekä pyydetään palautetta asiakailta ja raportoidaan työvälineiden käyttämisestä. Oppimisprosessista ja pilotista raportoidaan kuntien blogisarjoissa sekä työpajakeskusteluiden ja palautteiden pohjalta tarkoituksena on tehdä opiskelijoiden opinnäytetyö. Työpajojen keskustelut nauhoitetaan kehittämis- ja tutkimusaineistoksi, jos se sopii kaikille osallistujille.

Ensimmäisessä helmikuun työpajassa tutustutaan yhdessä työvälineisiin, jotka perustuvat narratiiviseen metodologiaan: [elämänjanan](#) käyttämiseen, [Pelitarina](#)-menetelmään sekä [Elämäni kuvat](#)-menetelmään. Helmikuun työpajassa jaetaan kokemuksia työvälineiden käyttämisestä ja perehdytään lisää työvälineisiin, joita voi käyttää tukiverkoston sekä voimavarojen kartoittamiseen. Osallistujat saavat esittää toiveita seuraavien työpajojen sisällöistä.

Työpajat toteutetaan yhteistyössä Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccan, erikoissuunnittelija, sosiaalityöntekijä Tytti Hyttin kanssa osana [PK- sosiaalisen kuntoutuksen verkoston](#) toimintaa. Työpajoihin osallistuu myös KAP-hankkeesta kokemusasiantuntija.

Ohjelma 10.2.2022 klo 9-12 Paikka: Teams

9.00-9.20 Aloitussanat ja aamukahvi
9.20 -9.40 Elämänjana-työvälineenä
9.40 -9.55 Pelitarina-video ja materiaalit
9.55-10.10 Keskustelua ja kysymyksiä
10.10 -10.25 Tauko
10.25 -11.10 Ohjeistus elämänjanan harjoitteluun ja kokeilemista parin kanssa
11.10 -11.30 Purku – miten itse soveltais in elämänjanaa tai Pelitarinaa asiakastyössäsi?
11.30 - 11.50 Elämäni kuvat -menetelmä ja sen soveltaminen
11.50 -12.00 Miten tästä eteenpäin? Palaute työpajasta & toiveet jatkosta

Ilmoittaudu tästä [linkistä](#) 24.1.2022 mennessä. Lisätietoja:

Tytti Hytti, erikoissuunnittelija, Socca, tytti.s.hytti@hus.fi, p. 040-334 08 21
Laura Lindroos, vs. sosiaalityön esimies, Vantaa, laura.lindroos@vantaa.fi, p. 040- 480 9056
Kirsi Aro, johtava sosiaalityöntekijä, Espoo, kirsi.aro@espoo.fi p. 040 636 9352
Ulla Pale, projektisuunnittelija, Helsinki, ulla.pale@hel.fi, p. 09-31034576

LIITE 5. Palautelomake.

PALAUTE**TOIMINNALLISET TYÖVÄLINEET KÄYTTÖÖN AIKUISTEN
SOSIAALITYÖSSÄ –TYÖPAJA 2**

1. Miten työpaja tänään meni (ympyröi sopiva naamakuva)

2. Mitä sain työpajasta tänään omaan työhöni, millaista palautetta haluat antaa?

3. Millaisia teemoja ja työkaluja toivon työni tueksi ja tuleviin työpajoihin?